

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet u Sarajevu

Odsjek za pedagogiju

Humor kao poželjna osobina nastavnika u kreiranju poticajnog okruženja za rad i učenje

/završni magistarski rad /

Mentor: doc.dr. Emina Dedić Bukvić

Studentica: Selma Dragolj

Sarajevo, maj 2019.

Sadržaj:

UVOD	3
1. OBILJEŽJA HUMORA	4
1.1. Definiranje humora.....	4
1.2. Humor i nastava.....	6
2. VAŽNOST HUMORA U NASTAVI	7
2.1. Pozitivni aspekti korištenja humora u nastavi	8
2.2. Rizici korištenja humora u nastavi	10
3. STRATEGIJE RAZVIJANJA I KORIŠTENJA HUMORA U RAZREDU	11
3.1. Razvijanje humora.....	11
3.2. Korištenje humora u nastavi.....	13
3.3. Socijalni oblici nastavnog rada.....	14
3.4. Odgojno-obrazovna funkcija humora	17
3.4.1. Uticaj humora na proces učenja	17
3.5. Usmjerenost nastavnika na humor.....	18
3.6. Humor i unapređenje interpersonalnih odnosa.....	18
3.7. Humor i prevladavanje stresa	19
3.8. Podsticanje humora u razredu	20
4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	23
4.1. Definiranje problema istraživanja	23
4.2. Obrazloženje predmeta istraživanja	23
4.3. Značaj istraživanja.....	24
4.4. Cilj i zadaci istraživanja	25
4.5. Identifikacija, klasifikacija i operacionalizacija varijabli.....	26
4.6. Istraživačka pitanja.....	27
4.7. Metode istraživanja	27
4.8. Tehnike istraživanja	28
4.9. Instrumenti istraživanja	29
4.10. Postupak istraživanja.....	29
4.10.1. Opis uzorka istraživanja	29
4.10.2. Analiza prikupljenih podataka.....	32
5. REZULTATI.....	32

6.	RASPRAVA.....	55
7.	ZAKLJUČAK	58
8.	LITERATURA.....	60
9.	PRILOZI.....	62

UVOD

Smijeh je zdrav te pozitivno djeluje na tijelo i duh, samim tim možemo reći da humor ima važnu ulogu u životu svakog pojedinca. Mnogi autori pišu o velikim prednostima korištenja humora u nastavi u vidu poboljšanja koncentracije, motivacije, pažnje pa sve do lakšeg rješavanja problema što direktno djeluje na poticajno okruženje u školi koje je od značajne važnosti za postizanje odgojno-obrazovnih ciljeva. Humor kao osobina bi odlično pristajala jednom nastavniku, međutim, potrebno je ispitati koliko se često koristi u nastavi. Kako bi doznali mišljenja i stavove nastavnika i učenika o primjeni i važnosti humora u nastavi za kreiranje poticajnog okruženja za učenje i rad, nastalo je i ovo istraživanje.

Ponekad svima nama treba neka šala. Dobar vic ili smiješna priča, pa čak i neka humoristična gesta mogu nam u potpunosti promijeniti dan, bili mi mala djeca ili odrasle osobe. Ukoliko nas neko dočeka sa osmijehom na licu, odmah se i mi sami osjećamo ljepše i lakše. Međutim, vjerovatno smo imali priliku susresti se s osobama zbog kojih smo kasnije bili nervozni i neraspoloženi. Ako je nama toliko teško u takvim „negativnim“ susretima, možemo samo zamisliti kako se osjećaju učenici koji prvi put kreću u školu, u nešto što je u potpunosti nepoznato za njih. Humorističan pristup nastavnika i školskog osoblja u takvim situacijama je od velike važnosti. Veoma je bitno da se takav pristup zadrži i u razredu, tokom daljnjeg školovanja učenika. Humor se može koristiti u školskom okruženju i na mnogo načina, te se njime može uveliko povećati kvaliteta nastave. Nastavnici mogu koristiti razne anegdote, šale kako bi učenicima na upečatljiv način prenijeli neki nastavni sadržaj. Nastavnici trebaju znati da sve šale nisu primjerene za sve situacije u školi, te da stalno trebaju biti na oprezu kakvu vrstu humora koriste u razredu i u komunikaciju s učenicima, odnosno odrediti njegovu pravu svrhu u nastavi kako bi se izbjegli mogući problemi.

Humor ima svoje prednosti ali i nedostatke, prema tome velika odgovornost stavlja se na nastavnika koji mora poznavati važnost humora, njegove prednosti i nedostatke, te da zna gdje i kako koristiti humor kako bi stvorio bolje razredno okruženje za rad i sebi i učenicima.

1. OBILJEŽJA HUMORA

Ništa nije teže od pokušaja da se objasni humor.

(Kundera, 1993)

1.1. Definiranje humora

Riječ "humor" vodi porijeklo od latinske riječi „humorem“ koja označava tečnost, tjelesni sok, vlagu, fluid, mokrinu. U prvom periodu (u drugom i četvrtom stoljeću pr.n.e) humor je bio prvenstveno tehnički pojam koji se „odnosio na temperament i humoralnu patologiju, međutim, sa napretkom medicine humoralna patologija je napuštena jer je izgubila svoje originalno značenje što je praktično značilo da riječ humour nestane, odnosno da dobije novo značenje“ (Kolenović- Đapo, 2012:19). Po završetku šesnaestog stoljeća, riječ humor je korištena kako bi njome opisali raspoloženje osobe. Osoba koja je dobro raspoložena smatrana je kao osoba koja ima pozitivan, dobar humor. Suprotno tome, oni koji su loše raspoloženi smatrani su osobama s negativnim humorom. Stručno i kolokvijalno značenje humora znatno je izmijenjeno i označava "smisao za komiku, duhovitost, šaljivost, šalu, pošalicu, dosjetku, anegdotu, 'vicljivost'; nezlobno prikazivanje smiješnoga, iznošenje događaja, ljudskih nedostataka i slabosti u neuvredljivo komičnom smiješnom obliku" (Klaić, 1970, prema Matijević, 1994:12).

Humor ima važnu ulogu u životu svakog pojedinca. Oksfordski rječnik engleskog jezika navodi značenje humora kao nečega što označava duhovito kao "kvalitetu radnje, govora ili pisanoga teksta koji pobuđuje razonodu i osjećaj zabave; neobičnost, šaljivost, veselost, komičnost, zabavnost." Također navodi kako je humor "sposobnost percipiranja nečega što je smiješno ili zabavno, ili sposobnost izražavanja istoga kroz govor, pisanje ili neke druge kompozicije; šaljivo zamišljanje ili ponašanje prema nekom subjektu" (Simpson i Weiner, 1989, prema Martin, 2007:5).

Kako autorica Kolenović-Đapo (2012) u svojoj knjizi navodi, vrlo bogato nasljedstvo o humoru i smijehu ostavili su nam filozofi Platon, Sokrat, Aristotel, Kant, Ciceron, Hobbes i Schopenhauer. Platon i Aristotel se smatraju pretečama elaboracije humora u okviru teorije superiornosti. Platon je smatrao da se ljudi smiju tuđim nesrećama, dok je Aristotel smijeh promatrao kao agresivnu karakteristiku kojom naglašavamo nedostatke drugih.

U mnogobrojnim istraživanjima humor se različito definira, te mu je stoga veoma teško dati jedno sveobuhvatno i zajedničko značenje i definiciju. „Razlika među autorima prisutna je u različitim shvatanjima smisla za humor koji se tretira kao ekvivalent terminima humor, komika, duhovitost, stilovi humora i duhovitim sintagmama, kao što su kreativni humor, intelektualna duhovitost, uživanje u humoru i razumijevanje šala“ (Kolenović- Đapo, 2012:23). Prethodno navedena značenja nam mogu pomoći da na neki način napravimo razliku kod razumijevanja pojmova humor i smisao za humor. Kolenović-Đapo (2012) smatra da je smisao za humor sposobnost pojedinca da se smije na vlastiti račun. Prema Krizmanić i Kolesarić (1992), smisao za humor se definira kao karakteristika pojedinca da razumije šale i da sa veseljem i/ili smijehom na njih reagira, pridonoseći povremeno i njihovom nastajanju. Kolenović-Đapo (2012) navodi jednu detaljnu definiciju humora, gdje kaže da svi mi imamo smisla za humor, samo na različite načine u njemu uživamo. Stoga, Kolenović-Đapo naglašava da se razlike među ljudima u razvijenosti smisla za humor očituju na razini slabijeg i bolje razvijenog smisla za humor. Smisao za humor je jedna dimenzija na kojoj smo svi različito pozicionirani.

Nadalje, istoimena autorica navodi da smisao za humor smatra osobinom ličnosti i navodi osam kriterija na osnovu kojih možemo utvrditi individualne razlike u smislu za humor, a koje zapravo određuju njegov sadržaj. Prema tim kriterijima razlike među pojedincima možemo promatrati s obzirom na:

1. Sposobnosti osobe da razumije šale i i druge duhovite podražaje,
2. Načinu na koji pojedinac izražava humor,
3. Sposobnosti pojedinca da producira šale,
4. Načinu vrednovanja i preferiranja određenih tipova šala,
5. Aktivitetu osobe da traži i prepozna izvore duhovitog materijala,
6. Sposobnosti osobe da pamti šale,
7. Sklonosti osobe da koristi humor kao mehanizam suočavanja u frustrativnim i stresnim situacijama i
8. Sposobnosti osobe da se smije vlastitim manama i slabostima.

Humor je pojam za koji je godinama bilo teško naći jedno općeprihvaćeno značenje, ali on definitivno po svojoj širokoj primjeni može pronaći mjesto i u odgojno-obrazovnom radu. Ono što je bitno jeste da humor treba biti umjereno doziran, u pravo vrijeme i na pravom mjestu, jer

kako kaže Aristotel „duhovit čovjek se smije koliko treba, ni premalo, ni previše...“ (Ljubičić i sur., 2008).

1.2. Humor i nastava

Škola je od samog svog postojanja percipirana kao odgojno-obrazovna ustanova u kojoj učenici uče i spoznaju o temeljnim životnim vrijednostima. U kvalitetnoj školi prva zadaća jeste: „Uvjeriti ne polovicu ili tri četvrtine, nego sve njegove ili njezine učenike da u školi kvalitetno rade“ (Glasser, 1994:24). „Nastava je jedinstven odgojno-obrazovni proces koji se pod nastavnikovim rukovodstvom odvija planski i sistematski sa jednom stalnom skupinom učenika“ (Franković i sur. 1963:519). Kroz historiju mijenjali su se pristupi nastavnika kada je u pitanju poučavanje, od stanja u kojima su nastavnici potpuni subjekti nastavnog procesa i autoritarne nastave, pa sve do danas kada se teži ka izmjeni uloga subjekt-objekt, gdje će učenik zauzimati ulogu subjekta, onog koju je u fokusu odgojno obrazovnog rada. Iako se obrazovanje tradicionalno smatra ozbiljnom i zvaničnom obavezom, pedagoški trendovi u posljednjih nekoliko decenija su okrenuti stvaranju mnogo opuštenije sredine za učenje s naglaskom da se „učenje učini što zanimljivijim“ (Martin, 2007). „Nastava, odnosno nastavni proces predstavlja važan dio čovjekovog života, a u tome životu humor i smijeh zauzimaju znakovito mjesto“ (Matijević i Radovanović, 2011:381). Primjena humora u obrazovnom procesu posmatra se kao jedan koristan i učinkovit alat sa velikim brojem mogućnosti. Dokazano je da je humor jedna od vrlo poželjnih osobina te bi kao takva odlično pristajala jednom nastavniku. Jedan autor opisao je humor kao nastavnikov „najsnažniji predavački resurs“ i tvrdio da se humor može koristiti u različite svrhe kao što su pomaganje učenicima sa poteškoćama u čitanju, kontrolisanju ponašanja kod problematičnih učenika, obogaćivanje rječnika, učenje stranih jezika kroz upotrebu humora, kao i integrisanje socijalno izlovanih učenika (Martin, 2007). Postavlja se pitanje koliko često u današnje vrijeme sretnemo nekog nastavnika koji barata humorom kompetentno, odnosno koristi humor za stvaranje ugodnog okruženja za rad i učenje. Sa poteškoćama kompetentnog korištenja humora najčešće se susreću nastavnici koji tek počinju raditi jer se humoru jako malo pridaje važnosti kod studiranja i stručnog usavršavanja.

Martin (2007) piše kako postoji veća vjerojatnost da će učenici biti motivirani da uče i da zapamte informacije ako su sretni i ako ih se zabavi, nego ako se osjećaju tjeskobno i ako im se prijati. Zbog toga su mnogi nastavnici predložili da šire humor u svojim učionicama i

razredima tako što učenicima pričaju smiješne anegdote, pokazuju smiješne primjere i ilustracije kroz svoja predavanja, da unutar učionica postavljaju komične slike i izreke te da potiču učenike na humoristično izražavanje (Martin, 2007:352). Martin također navodi da se humor može koristiti u razne svrhe kao, naprimjer, kontroliranje učeničkog ponašanja ili za integriranje učenika koji su socijalno izolirani omogućujući im poticajnije okruženje. Mnogi autori navode kako korištenje humora u nastavi pomaže kod reduciranja napetosti, stresa, tjeskobe i dosade; da poboljšava odnose između učenika i nastavnika, da učenje čini ugodnim i da stvara pozitivne stavove prema učenju kao i povećava razumijevanje, pamćenje i mogućnost reprodukcije naučenog (Martin, 2007:350).

Wanzer (2006) navodi da su učenici više skloni pratiti i pohađati nastavu, pristajati na različite zadatke i zahtjeve od strane nastavnika te više naučiti ukoliko nastavnici unose humor u nastavu tokom svojih predavanja .

2. VAŽNOST HUMORA U NASTAVI

Znanstvenici koji su ispitivali funkcionalnu učinkovitost humora slažu se da je humor koristan i učinkovit alat, kao i jedna od bitnih osobina nastavnika za kreiranje poticajnog okruženja. Humor bitno utiče na poboljšanje međugeneracijskih odnosa. Korištenje humora u nastavnom procesu pored uspostavljanja poticajnog razvojnog okruženja može olakšati nastavnicima interpretacija obrazovnog sadržaja, a učenicima učiniti učenje zanimljivim. Humor može poslužiti kao obrazac ponašanja, ali može isto toliko i prenijeti određena znanja i vrijednosti. Krnjajić (2006; prema Bognar i Kragulj, 2010) navodi da u školi humor unapređuje učenje, potiče kreativnost, fleksibilno mišljenje, zanimanje i pažnju, osigurava naklonost vršnjaka i nastavnika. Humor je često identificiran kao nastavna tehnika za razvoj pozitivnog okruženja za učenje, često smiruje napete situacije u razredu i na taj način stvara klimu ugodniju za učenje. Upotreba humora u nastavi pomaže smanjenju napetosti i stresa kao i nervoze i dosade, čini učionice manje napetim za učenike, utiče da se uči sa uživanjem i da se stvore pozitivni stavovi prema učenju. Humorom se stimulira zainteresiranost i pažnja na predavani sadržaj, povećava razumijevanje, kognitivno zadržavanje te podstiče kreativnost kod učenika (Berk i Nanda, 1998; prema Martin, 2007). Za odgoj i obrazovanje učenika u školama veoma je važan iskreni smijeh koji stvara pozitivno ozračje što je preduvjet za povjerenje i saradnju

između učenika i nastavnika, a istovremeno rezultira i kvalitetnijom komunikacijom. „Profesori psihologije Mark Schatz i Frank La Schiavo (2005) sa Sveučilišta u Ohiou istraživali su online nastavu i došli do spoznaja kako učenici uživaju u nastavi prožetoj vedrinom i humorom. Schatz je naglasio kako je posao učitelja podučavanje, a ne zabavljanje učenika, no smijeh je, svakako, dobrodošao“ (Dramac, 2016:88). Savremena metodika nastave ističe kako učenje s radošću nije nemoguća misija. O tome koliko će učenici kvalitetnije usvajati znanja ovisi o nastavniku i njegovom pristupu, s toga je izuzetno važno da nastavnik što je više moguće teži ka ostvarenju poticajnog okruženja za učenike.

2.1. Pozitivni aspekti korištenja humora u nastavi

Brojna istraživanja ukazuju na humor kao jednu od poželjnih osobina nastavnika. Također, ukazuje se na mnoge prednosti korištenja humora u razredu kao što su smanjivanje agresivnog ponašanja te poboljšanje radne učinkovitosti. Predavani sadržaj udružen sa humorom može biti naučen i zapamćen bolje nego sadržaj prezentovan na mnogo ozbiljniji način (Teslow, 1995). Pozitivne reakcije udružene sa humorom mogu biti u direktnoj vezi sa ukupnim doživljajem učenja, dajući učenicima pozitivniji stav prema obrazovanju generalno, povećavajući motivaciju za učenjem što dalje doprinosi većoj obrazovanosti u cjelini. Milan Matijević (1994) je prikupio spoznaje svojih studenata, budućih nastavnika, o ulozi humora u nastavnom procesu. Utvrdio je kako humor ima pozitivan učinak na razrednu atmosferu (78,9%) te pozitivno utiče na kvalitetu nastave, u vidu porasta zanimljivosti gradiva (81,3%). Ovo je istraživanje također pokazalo da je humor kao osobina nastavnika poželjan unutar istraživanih interpersonalnih odnosa u odgojno-obrazovnom procesu. Matijević (1994) u svojoj knjizi „Humor u nastavi“ piše o tome kakvi su nastavnici učenicima najviše ostali u sjećanju kada su završili svoje školovanje. Učenici su se najviše sjećali nastavnika koji su graničili s neozbiljnošću, koji su znali reći pravu riječ u pravo vrijeme i učiniti neki trenutak komičnim. Također su spominjali nastavnike i nastavnice koji su koristili humor i viceve koje su povezali sa sadržajem onoga što uče. Ovi rezultati istraživanja su potvrda učinkovitosti korištenja humora u nastavi. Matijević (1994) također piše o nekim prijedlozima i mišljenjima o korištenju humora u nastavi koje su dali ispitanici kada su objašnjavali značenje humora u nastavnom procesu: "Uz smijeh djeca će biti ljepša i zdravija."; "Uz humor učenici se malo opuste u potroše dio suvišne energije."; "Uz humor se stječe jedan prirodni autoritet, ali zato puno čvršći nego li u nastavnika koji na sat dolazi strog i namrgođen. Mislim da je puno lakše doći u razred s nekom strogom

maskom, te tražiti od učenika da bude savršena tišina.“ U istraživanju koje je 2014. godine provodila Ivana Dramac (Dramac, 2016, prema Dramac i Lazzarich, 2016:90) nastavnici i učenici iznijeli su i podijelili svoja iskustva o humoru u nastavi. Nastavnici koji su sudjelovali u tom istraživanju govorili su o humoru u nastavi kao pozitivnoj strani učiteljskog posla. Jedan od nastavnika svoje je iskustvo opisao ovako: „Humor, pa čak i neki prikladni vic, iz mog iskustva, pridonosi opuštanju i prekidu napetosti, ja sam vrlo rado kroz zezanciju ispitao učenika i na kraju je dobio dobru ocjenu. Humor na satu pridonosi općem opuštanju, ležernoj atmosferi, bez straha, ali treba znati postaviti granice. Tu je umjetnost nastavnika. To se ne može naučiti, ovisi o nastavniku, okruženju, učenicima, općenito klimi u školi“ (Dramac i Lazzarich, 2016:90).

Marrinko Lazzarich je 2013. godine proveo istraživanje čija je svrha bila ispitati kako učenici doživljavaju i vrednuju duhovite nastavnike. Veći dio kvalitativnog istraživanja odnosio se na iskustvene stavove ispitanika o nastavnicima i njihovoj upotrebi humora za vrijeme nastave. Od ukupno 354 ispitanika njih 350 je odgovorilo kako vole duhovite nastavnike, a kao obrazloženja su navodili sljedeće primjere: „uz duhovite nastavnike bolje naučim i slušam; da, jer onda sati nisu dosadni; volim jer se opustim pa lakše savladam gradivo; nastava je zanimljiva pa mi brže prođe vrijeme; jer učine nastavu zabavnom; da jer je lakše s njima komunicirati; smanjuju napetost na satu; volim jer su onda i učenici opušteni na nastavi je bolja atmosfera i učenici se dobro osjećaju; zabavniji su i pristupačniji od drugih, volim jer na zabavan način prezentiraju gradivo, da jer dosadno gradivo učine zanimljivijim; žele uspostaviti ugodnu atmosferu i približiti se učeniku; humor može privući moju pažnju na neke ozbiljne stvari“ (Lazzarich, 2013:183). Glasser (1994) uviđa važnost humora i zabave u održavanju interesa učenika za neke potencijalno dosadne predmete. Smatra da dobri nastavnici koriste humor, raznolikost i dramu u nastavi. Nažalost, ne može se naučiti kako biti zabavan nastavnik već je to nešto što svaki nastavnik mora sam za sebe otkriti.

Iz prethodno navedenog možemo zaključiti kako korištenje humora može djelovati na kreiranje poticajnog razrednog okruženja, što istovremeno djeluje na učeničku motivaciju kao i lakše savladavanje nastavnog gradiva.

2.2. Rizici korištenja humora u nastavi

Kao što može imati jako pozitivno dejstvo, humor kao osobina nastavnika može imati i neke negativne aspekte i djelovanja na cjelokupno razredno okruženje. Kako Zavec (2014) navodi, razlika u drugačijem prihvatanju humora od strane nastavnika i učenika može stvoriti brojne probleme u nastavnom procesu. Humor dakle može imati i negativne posljedice. Krnjajić (2007) navodi da se humor može koristiti u različitim kontekstima, ali je uvijek situacioni. On navodi tri smiješne situacije: a) biti ismijan predstavlja neprijatno iskustvo; b) zasmijavati druge je personalno nagrađujuća situacija; c) smijati se na sopstveni račun je socijalno uvažavan kvalitet. U zavisnosti od toga koja je od ove tri situacije prisutna u razredu, humor može, pored pozitivnih, imati i negativne efekte. Ukoliko se humor koristi u pogrešnom trenutku, može dovesti do skretanja pažnje sa sadržaja nastavne jedinice. Ukoliko se koristi neumjereno, ako je nebitan za aktuelni nastavni sadržaj, teško ga je kontrolisati i tada je primjena humora, zapravo podsticanje nediscipline i gubljenje vremena. Ukoliko se humor koristi neadekvatno, može povrijediti osjećanje i samopoštovanje učenika ili uzrokovati zbuñjenost.

Bell i Pomerantz (2006) pišu o pojedinim slučajevima gdje su nastavnici i profesori krivo procijenili situacije u kojima su koristili humor, to jest, humoristične anegdote, smiješne citate i viceve koje drugi nisu vidjeli kao humor primjeren za školu. Jedan primjer bila je nastavnica koja je dobila otkaz jer je na Facebook-u objavila fotografije svojih učenika čija su usta bila prekrivena ljepljivom trakom, a fotografiju je popratila komentarom "Napokon sam pronašla način da ih ušutkam!" Zanimljivo je to da su učenici predložili da ih nastavnica fotografira jer su sami predložili da stave traku preko usta. Nastavnica je rekla da žali zbog odluke, ali da je njezina objava bila zamišljena kao šala. Također je napomenula kako je volja i spremnost njezinih učenika da se šale na takav način pravi pokazatelj povjerenja između nastavnika i učenika.

Pretjerana upotreba humora što može naštetiti autoritetu nastavnika koji je neophodan za održavanje kvalitetne klime u razredu. „Nastavnici početnici pokušavaju uspostaviti odnos s učenicima čestom upotrebom humora ili pretjerano prijateljskim pristupom što dovodi do smanjenja njihovog autoriteta jer se svode na razinu prijatelja, to jest samih učenika. Nastavnik se treba koristiti humorom u umjerenim dozama i treba uspostaviti prijateljski odnos ali se ne smije izjednačiti sa učenicima. On (učitelj) je donekle poput kuhara koji kuša hranu da vidi koliko soli treba dodati jelu zbog boljeg okusa“ (Kyriacou, 2001:115).

Iako je ustanovljeno da je humor socijalno nagrađujuća aktivnost, on se može ispoljiti i na podcjenjujući i na ponižavajući način, kao što je naprimjer nepovoljno poređenje s drugim osobama. Naročito treba izbjegavati forme humora kao što su *sarkazam* i *podsmijavanje*. Iako nastavnici mogu koristiti sarkazam kao sredstvo upravljanja ponašanjem, za njega možemo reći da je suviše grub i da negativno može djelovati na samopoštovanje učenika kao i na odnose između nastavnika i učenika. „Sarkazam i podsmijavanje negativno deluju na proces učenja učvršćuju predrasude i stereotipe i limitirajuće deluju na pozitivan stav prema školi“ (Krnjajić, 2007:154). Navedene forme humora su antiteza učenju, također, one stvaraju prostor za uspostavljanje „zatvorenog“ mišljenja i ponašanja. Nastavnici u razredu treba da promovišu pozitivne aspekte humora iz svakodnevnog života kao prihvatljiviji način komunikacije s učenicima. Druga forma tendencioznog humora je podsmijavanje. Nastavnici nikada ne bi trebali da prave šale na račun učenikovog imena jer takva vrsta šale povređuje učenikovo samopoštovanje. „Humor koji proizilazi iz rasnog, verskog ili seksualnog konteksta treba izbegavati“ (Krnjajić, 2007:155).

Humor se ne smije koristiti bezobzirno i bez razmišljanja jer je to mač sa dvije oštrice te zahtjeva veliku opreznost.

3. STRATEGIJE RAZVIJANJA I KORIŠTENJA HUMORA U RAZREDU

3.1. Razvijanje humora

Razvijanje i korištenje humora u razrednom okruženju bitna je osobina nastavnika za kreiranje poticajnog okruženja u školama, međutim, postavlja se pitanje koliko su nastavnici spremni kompetentno se njome koristiti. Lazzarich (2016) piše kako je učenički doživljaj nastavnika bitno određen njihovim osjećajem za humor. Nastavnici, također, trebaju imati osjećaj o primjerenosti humora u nastavnim situacijama. Za potrebe izrade magistarskog rada, Ivana Dramac provela je istraživanje u Karlovačkoj županiji o humoru u školi. Učenici su ispitani u smislu promišljanja i davanja izjava o humorističnim situacijama koje uočavaju u školi. Rezultati istraživanja pokazuju kako učenici smatraju da duhovite situacije u nastavi potiču oni sami i to nerijetko zbog dosade koju osjećaju za vrijeme nastave. Učenici više cijene i osjećaju privrženost prema nastavnicima koji se koriste humorom kako bi im približili predmet poučavanja. Učenici su naveli kako se vole nasmijati za vrijeme nastave jer ih to opušta te sa zadovoljstvom izvršavaju svoje obaveze. Navedeno istraživanje pokazuje da postoje nastavnici koji ne primjenjuju humor u nastavnim situacijama (Lazzarich, 2016). Jedan od mogućih

razloga zbog kojih je situacija u školama upravo takva, moglo bi biti stručno usavršavanje nastavnika. „Kvaliteta profesionalnog djelovanja nastavnika temelji se na kompetencijama stečenim inicijalnim obrazovanjem i nastavnom praksom tijekom studija i pripravništva, ali ovisi i o uključenju u različite oblike cjeloživotnog obrazovanja i profesionalnog usavršavanja“ (Vranješ-Kostović, 2015:105). Zbog važnosti profesionalnog razvoja nastavnika za podizanje razine kvalitete u školama nužno je nastavničke kompetencije stečene tokom inicijalnog obrazovanja i pripravništva kontinuirano stručno usavršavati. Velika bi se pozornost trebala obratiti na obrazovanje budućih nastavnika, kako bi se na neki način radilo na ovom aspektu ličnosti nastavnika. Učenje budućih učitelja i učitelja pravilnom korištenju humora u nastavi je moguće, ali Matijević (1994) navodi kako je ipak potrebno imati neke predispozicije kako bi se ostvario puni potencijal. Stručno usavršavanje nastavnika omogućilo bi prepoznavanje pravog trenutka za korištenje humora u nastavi te znati uspostaviti odnos s učenikom koji ne prelazi granice previše prijateljskog odnosa koji će ugroziti njegov autoritet. Matijević navodi da ipak nisu svi ljudi jednaki te da nema svako isti smisao za humor, niti jednaku sposobnost prihvaćanja humora. U vezi s time, poznato je da je duhovitost jedna od crta ličnosti za koju treba imati i prirođenog dara.

Kroz literaturu se spominju neki od načina za razvijanje smisla za humor kod nastavnika. Kao jednu od strategija razvijanja smisla za humor, Matijević (1994) navodi kako bi se prije samog upisa u nastavničke studije mogla vršiti selekcija putem odgovarajućih testova ličnosti pomoću kojih se može registrirati podobnost ili nepodobnost budućeg nastavnika za obavljanje nastavničkog zvanja. Nakon selekcije tim pojedincima se može tokom studija omogućiti dodatno osposobljavanje i obogaćivanje smisla za humor. Također, navodi kako je takva dodatna osposobljavanja potrebno integrirati i u stručno usavršavanje nastavnika, obogatiti pedagošku literaturu analizom uloge humora u životu i nastavi (Matijević, 1994).

Mnogim nastavnicima humor je oslonac koji oni koriste kako bi preživjeli mnoge izazove i zahtjeve koji se stavljaju pred njih. Kako se u zadnje vrijeme stavlja više pritiska na školstvo i školske sisteme, humor je postao dosta zanemaren, a u nekim slučajevima čak i nestaje (Morrison, 2008). "Humorhobia" (strah od humora) pojam je koji Morrison (2008) koristi kako bi objasnio faktore koji često opterećuju nastavnike. Ti faktori uključuju:

- Strah od neimanja dovoljno vremena za humor zbog zadržavanja razine očekivane odgovornosti.

- Strah od toga da ih ostali percipiraju kao smiješne, neproduktivne, budalaste i neprofesionalne osobe.
- Strah od gubljenja kontrole nad razredom ili pomanjkanja discipline.
- Strah od nemogućnosti izricanja primjerene šale zbog nedostatka iskustva u korištenju humora.
- Strah od kažnjavanja ili odmazde od okoline koja nije navikla na humor.
- Strah od ismijavanja od okoline.

Potreba da se uspostavi strategija za borbu protiv straha od primjene humora, postaje sve veća. Morrison (2008) predlaže kako su potrebni vješti vođe koji će graditi pozitivno uvjerenje da humor pomaže kod predavanja i učenja. „Većina učitelja je jako strastvena u tome da učionicu i razred učine sretnim mjestom za učenike, tako da su ti strahovi opravdani“ (Morrison, 2008:72). Kao i Matijević (1994), Morrison (2008) predlaže neke ideje kako poboljšati korištenje humora u školama. Pa tako navodi kako bi bilo dobro da se u školama održavaju sastanci školskog osoblja na kojima bi se raspravljalo o raznim idejama kako poboljšati školsku klimu kroz cijelu godinu ili osnivanje nastavnčkih grupa koje raspravljaju o kulturalnim problemima i kako ih prezentirati u školi pomoću humora.

Da bismo razvijali u većoj mjeri korištenje humora u školama, veoma je važno da imamo pozitivnu okolinu koja to prihvata. Kako bi buduće nastavnike pripremali za korištenje humora u takvim okolinama, bitno je da se humor promovira kao jedna korisna osobina nastavnika, da se provjerava i poboljšava njegova učinkovitost, jer bi jedino tako sve imalo smisla. Rješavanje problema i strahova koje smo prije naveli važno je kako bi humor postao svakodnevni dio nastave.

3.2. Korištenje humora u nastavi

Ukoliko želimo da humor pozitivno djeluje na kreiranje poticajnog okruženja, veoma je bitno da nastavnik poznaje vrste humora koji će učenike odmaći od onoga što je u nastavi važno. U istraživanju koje su proveli Wanzer i Frymier (1999, prema Wanzer 2006:121) prikladan humor za nastavu uključivao je humor koji je povezan s onim što se predaje, nepovezani humor, oponašanje neke osobe, neverbalna ponašanja, omalovažavajući humor, smiješni rekviziti,

sarkazam i nenamjerni humor. Sarkazam i nenamjerni humor također su bili kategorizirani kao neprikladna vrsta humora za korištenje u nastavi. Wanzer (2006) navodi kako korištenje sarkazma i nenamjernog humora ovisi o tome kako učenici percipiraju nastavnike.

„Smisao za humor označava intelektualnu i emocionalnu zrelost, a smeh je znak zdravlja, moći, slobode i zadovoljstva. Smisao za humor je, nesumljivo, jedna od najvrednijih ljudskih osobina, a život bez humora bio bi nepodnošljiv“ (Krnjajić, 2007:14). U savremenom društvu, ljudi se suočavaju s nizom problema s kojima se trebaju izboriti što dovodi do stresa kojeg je veoma teško izbjeći u ovakvim situacijama. Slična situacija je i u školi. Ukoliko jedan razred preraste u jednu stresnu i negativnu sredinu, svakako će rezultat biti manja motiviranost učenika što se direktno odražava i na lošije učenje. Djeca samim polaskom u školu doživljavaju stres jer je to za njih nova sredina, novo okruženje na koje se samostalno trebaju naviknuti. Međutim, taj stres se ne završava nakon određenog perioda po polasku u školu. Dalje se kroz periode školovanja javljaju mnogi drugi stresori, bilo loše ocjene, loš odnos sa vršnjacima i sl. Zbog ovakvih situacija, učenici percipiraju školu kao negativno mjesto. Nastavnici trebaju biti svjesni da zapravo nemaju kontrolu nad stresorima koji su „donijeti“ s vana, ali svakako mogu kontrolisati one koji su karakteristični za jedan razred. Iz takvih i sličnih razloga, jedan od bitnijih zadataka nastavnika jeste da na razne načine kreira za učenike poticajno i pozitivno okruženje, koje neće stresno djelovati na učenika kako bi se izbjegle sve nepoželjne posljedice. Jedan od načina da nastavnik kreira i stvara pozitivno i poticajno okruženje, ugodnu atmosferu, jeste primjena humora na nastavi. Istraživanja pokazuju da učenici mnogo pozitivnije percipiraju nastavnike koji u svom radu koriste humor, te izuzetno lakše s takvim nastavnicima stupaju u interakciju, zainteresovaniji su za predmet i pažljiviji na času. Može se reći da humor i smijeh daje pozitivnu percepciju nekog nastavnog sadržaja, što zauzvrat omogućuje smanjenje napetosti, stresa i sl. „Suštinski, primarna uloga humora u nastavi je da intelektualno motiviše i afektivno relaksira učenike“ (Krnjajić, 2007:144).

3.3. Socijalni oblici nastavnog rada

Tokom nastavnog procesa, nastavnici mogu izvoditi nastavu primjenjujući razne socijalne oblike nastavnog rada koji su namijenjeni učenicima. „Oblicima rada u nastavi nazivaju se različiti načini sudjelovanja u nastavnom procesu koji proizlaze iz različitog međusobnog odnosa učenika, učitelja i nastavnog gradiva“ (Markovac, 2001:84).

Prema tome, svakodnevno nastavno učenje učenika može biti frontalno, grupno, individualno i u paru (Jelavić, 1995). Svaki od navedenih oblika rada ima svoje prednosti i nedostatke, osnovna zadaća nastavnika jeste da odabere prikladan oblik nastavnog rada, uzevši u obzir dob učenika, njihove sposobnosti, kao i nastavnu jedinicu koja se obrađuje.

Frontalni rad

Frontalni rad označava pedagošku situaciju u kojoj učenici pažljivo prate nastavnikovo predavanje. „Svi učenici se nalaze u jedinstvenoj fronti prema učitelju, odnosno cijelo razredno odjeljenje radi isto, istim tempom i načinom“ (Jelavić, 1995:35). Frontalni oblik rada je posebno prikladan za učenike nižeg uzrasta, a iako mnogi kritiziraju ovakav oblik rada, on se i dalje u školama jako često primjenjuje. Prednosti frontalnog oblika su efikasnost i ekonomičnost jer svim učenicima možemo u kratkom vremenu nešto objasniti, demonstrirati, izložiti, dati upute. „Nasuprot drugim oblicima, frontalni se rad relativno lako primjenjuje, ne zahtijeva veću materijalnu opremu te je vrlo pragmatičan oblik nastavnog rada“ (Markovac, 2001:85). Nedostaci su ako se ovaj oblik pretvori u tzv. predavačku nastavu koja zapostavlja aktivnost učenika i svodi se na slušanje i gledanje. Osim toga, učenici su podređeni istim zahtjevima i istom tempu učenja bez obzira na njihove sposobnosti, odnosno individualne osobine. Nastavniku je teško u podjednakoj mjeri aktivirati sve učenike (Poljak, 1991). Frontalni oblik nastavnog rada je povoljan za primjenu humora u svrhu zadržavanja i osvježavanja pažnje kod učenika, kako bi zainteresirali i motivirali učenike, ali i kao vid opuštanja i relaksacije od nekog gradiva.

Individualni rad

„Individualni rad, kao što i sam naziv govori, odnosi se na pojedinačni samostalni rad učenika, tj. svaki učenik sam za sebe, ne surađujući s drugima rješava dobiveni zadatak“ (Poljak, 1991:162). Radi uspješnijeg vođenja individualnog oblika koriste se radne bilježnice, nastavni listići, programirane sekvence, a potrebno je osigurati i pojedine medije, pribor i pomagala. Za razliku od frontalnog rada, tokom individualnog rada učenici sami odabiru tempo učenja, odnosno rješavanja zadataka, naravno, u skladu s vlastitim individualnim sposobnostima. Kao glavna prednost individualnog rada, može se istaknuti visok stupanj

aktivnosti učenika. „Učenik razvija svoju samostalnost, stječe samopouzdanje i razvija svoje stvaralačke sposobnosti, a uspjeh u učenju ovisi onjemu samom“ (De Zan, 1999:250).

Kada je u pitanju individualni rad, tu možemo pomenuti i mogućnost individualizacije nastave. Poljak (1991) navodi da je jedan od načina individualizacije prilagođavanje težine zadatka individualnim snagama učenika, pogotovo ako učenici samostalno obrađuju nove nastavne sadržaje. Jedan od glavnih nedostataka, koje spominje Poljak (1991), jest i to da se učenici nemaju priliku verbalno izražavati što može štetiti razvijanju sposobnosti govornog izražavanja. Kroz individualni rad se također može primjenjivati humor u svrhu suzbijanja straha, treme, što utiče i na slobodniju komunikaciju učenika sa nastavnikom.

Grupni rad

Grupni rad izvodi se na način da se unutar jednog razrednog odjela učenici formiraju u manje grupe koje samostalno rade na određenim zadacima, a potom rezultate svoga rada predstavljaju učitelju i ostalim učenicima (Poljak, 1991). Mnogi preporučuju da se grupe sastoje od 3 do 6 članova, što bi bio idealan broj, s time da sjede „licem u lice“ ukoliko se grupni rad odvija u razredu. Nedostaci se javljaju kad pojedinci ometaju aktivnost grupe, kad unutar grupe dolazi do sukoba i neslaganja, te ako se cijela grupa ne drži zadane teme nego se počne baviti nekim drugim aktivnostima. Češćim nastavničkim obilaženjem grupa mogu se ovi problemi izbjeći, ali i pomoći grupi da ih riješi na produktivan način. Za razliku od ostalih socijalnih oblika nastavnog rada, grupni oblik nudi najviše „prostora“ za primjenu humora obzirom da učenici za vrijeme grupnog rada imaju najveću pokretljivost, kao i veću mogućnost međusobnog komuniciranja.

Rad u paru

Rad u paru je društveni oblik pri kojem dvoje učenika zajednički svladavaju neki zadatak u sklopu procesa učenja (Mattes, 2007). „Rad u parovima prijelazni je oblik između individualnog i grupnog rada pa se uspješno kombinira s tim oblicima nastavnog rada“ (Markovac, 2001:89). Što se tiče sastavljanja parova, parovi se mogu sastavljati od učenika istih ili dosta različitih intelektualnih sposobnosti, ali i od učenika različitih po predznanju i sposobnostima, odnosno crtama ličnosti. Za razliku od ostalih socijalnih oblika rada, rad u paru omogućuje učenicima intenzivniju komunikaciju što dovodi do toga da se učenici međusobno

kontroliraju i potiču na rad. Primjenom humora u ovakvom obliku nastavnog rada, nastavnik kod učenika može potaći takmičarski duh kao osnov ambicioznost, što će ih motivirati da kvalitetnije izvrše svoj zadatak.

3.4. Odgojno-obrazovna funkcija humora

Postoje mnogobrojne funkcije humora. Često se postavlja pitanje i dugo vremena istražuje da li humor koji koriste nastavnici u školama ima neku karakterističnu funkciju, odnosno, neku praktičnu korist u nastavnom procesu, ili je ipak samo kao vrsta zabave.

3.4.1. Uticaj humora na proces učenja

Psihosocijalni kao i intelektualni razvoj učenika igra veliku ulogu kada je u pitanju donošenje odluke o primjeni humora u razredu. Naprimjer, u mlađim razredima nastavnik uvijek treba promišljati o intelektualnom razvoju učenika kako bi bio siguran da će određena šala biti shvaćena na pravi način te kako ne bi izazvala neke negativnosti. Kao što je prethodno navedeno, postoji i iskrivljeni humor koji podrazumijeva sarkazam, ironiju koju učenici mogu pogrešno shvatiti i čije se posljedice teško mogu korigovati.

„Procenjivanje, razumevanje i produkcija humora u izvesnom stepenu zavise od nivoa aktuelnog znanja, razvijenosti simboličkog, logičkog i apstraktnog rezonovanja, jezičkog razvoja i lingvističkog znanja“ (Brodzinski, 1977, prema, Krnjajić, 2007:149).

Ukoliko nastavnik koristi humor, samim tim će više aktivirati svoje učenike, dok će oni biti opušteniji i spremniji za rad. „Šaleći se povremeno na račun sopstvenih slabosti, nastavnik pokazuje učenicima da biti u podređenom položaju ne znači ugrožavanje sopstvenog autoriteta ili samopoštovanja“ (Krnjajić, 2007:150). Za vrijeme nastavnog procesa, može se desiti da nastavnici nešto pogriješe, te ukoliko je nastavnik spreman da se našali na sopstveni račun, on je na dobrom putu da uspostavi kvalitetniju socioemocionalnu klimu te da ublaži tenzije koje su često prisutne u razredu. „Humor se također može koristiti za proširenje vokabulara, ohrabrivanje diskusije, ispitivanje značenja reči, uvođenje dvosmislenih reči i ispitivanje njihovih implicitnih značenja, učenje fonetike (Guindal, 1985, prema, Krnjajić, 2007:151).

Kako Krnjajić navodi, stripovi, šale, reklame, citati s greškama su građa koja, analizirana na duhovit način, povećava efikasnost učenja jezika, te nastavnici mogu koristiti ove materijale u cilju maksimiziranja njihove korisnosti. Koliko je humor bitan za nastavnike u razrednom okruženju, toliko je bitno da i učenici imaju smisla za humor te da razumiju nastavnikove šale. Činjenica je da procjenjivanje, razumijevanje i produkcija humora povezana sa akademskim i socijalnim kompetencijama, te da su istraživanja pokazala da učenici sa razvijenim smislom za humor od nastavnika procenjeni kao oni koji su angažovaniji, kooperativniji, odgovorniji te pažljiviji. Međutim, i nastavnici moraju biti izuzetno pažljivi kod korištenja humora kako bi se obezbijedile sve njegove potencijalne prednosti.

3.5. Usmjerenost nastavnika na humor

Kao što je prethodno navođeno, na humor se može gledati kao na jednu poželjnu osobinu koju treba posjedovati svaki nastavnik kako bi sam nastavni proces učinio kvalitetnijim. Nastavnici koji su više orijentisani na humor, imaju samim time i veću sposobnost prenošenja duhovitih poruka što na kraju dovodi i do više upotrebe humora u nastavnom procesu. „Nastavnici koji u nastavi primjenjuju humor, opaženi su od strane učenika kao kompetentniji, što ukazuje na značaj odnosa između nastavnikove orijentacije na humor, neposrednosti i odgovornosti“ (Krnjajić, 2007:152). Kako isti autor navodi, nastavnici sa visokom orijentacijom na humor, fleksibilniji su u komunikaciji sa učenicima i posjeduju izraženu potrebu za nagrađujućim ponašanjem prema učenicima, što sve zajedno čini uspješno učenje. Gardner (2006) u svojim empirijskim nalazima također potvrđuje da učenici bolje uče kod nastavnika sa visokom orijentacijom na humor. „Učenici sa visokom orijentacijom na humor i učenici s niskom orijentacijom za humor više preferiraju nastavnike sa visokom orijentacijom na humor“ (Krnjajić, 2007:152).

3.6. Humor i unapređenje interpersonalnih odnosa

Krnjajić (2007) navodi da je humor efikasno sredstvo za razvijanje interpersonalnih odnosa – naročito između nastavnika i učenika redukovanjem stresa i tenzija, uspostavljanjem međusobnog povjerenja, te razvijanjem drugarskih i prijateljskih odnosa. Djeca sa razvijenim

smislom za humor imaju veću moć djelovanja iz razloga što ih vršnjaci vole, a samim tim ima i bolje interpersonalne odnose sa svojim vršnjacima. „Postoji funkcionalan odnos između nedostatka smisla za humor i socijalne izolovanosti, odnosno odsutnost duhovitog ponašanja dovodi do socijalne izolovanosti i vršnjačke odbačenosti“ (Masten, 1986, prema Krnjajić, 2007: 152). Autor Furh (2001) navodi da najčešće djeca koja se nisu družila s vršnjacima nemaju razvijen smisao za humor.

3.7. Humor i prevladavanje stresa

Općepoznato je u svakodnevnom životu kako smijeh i humor prijaju u prevladavanju nepovoljnih životnih situacija te smanjuju tenzije i stres. „Istraživanja pokazuju da razvijeni smisao za humor služi za ublažavanje uticaja nepovoljnih životnih doživljaja te da je nedostatak smisla za humor povezan sa anksioznošću, depresivnošću i gnjevom“ (Krnjajić, 2007: 153). Suprotno se nalaze pojedinci sa razvijenim smislom za humor koji su uspješniji u suočavanju sa različitim negativnim životnim situacijama. „Empirijski nalazi potvrđuju hipotezu da humor i smeh smanjuju negativne efekte stresa, bez obzira na uzrast i pol (Martin & Lefcourt, 1983, prema Krnjajić, 2007:155). Postoje mnogobrojni problemi s kojima se nastavnici susreću svakodnevno u razrednom okruženju, jedan od tih problema jeste stres učenika koji većinu svog vremena provode u školi. Taj stres može biti rezultat različitih porodičnih problema kao što su siromaštvo, razvod roditelja, smrt bliskih članova porodice ili prijatelja do onih stresnih situacija koje su nastale u školi zbog loše ocjene, loših odnosa sa vršnjacima i sl. Ova druga grupa uzročnika stresa jeste ona kojom nastavnik donekle može upravljati i kontrolisati za razliku nekih vanjskih problema koji izazivaju stres. Upravo humor je jedan od načina da se smanji stres i tenzije ta da učenici barem na trenutak zaborave na stresnu situaciju i budu opušteni. Generalno gledano, mnoga provedena istraživanja pokazuju da korištenje humora ima dodatne efekte na zadovoljstvo društvenim životom, povjerenje u socijalne odnose kao i na bolju kvalitetu socijalne interakcije.

3.8. Podsticanje humora u razredu

Uloga nastavnika često može biti zahtjevna i iscrpljujuća. „Nastavnici koji uživaju u svom radu dolaze na čas pripremljeni i raspoloženi; uspostavljaju dobre odnose sa učenicima, prate njihove individualne potrebe i napredovanje; osjećaju zadovoljstvo pomažući im u savladavanju školskih obaveza; probleme u razredu doživljavaju kao izazov, a ne kao iritirajuće iskustvo“ (Krnjajić, 2007:159). Učeći djecu kako da koriste humor, na adekvatan način, nastavnici ih osposobljavaju za konstruktivno suočavanje s mnogobrojnim izazovima sa kojima se djeca susreću u školi i u privatnom životu.

Autor Krnjajić (2007) nudi model podsticanja i razvijanja „smisla za humor“ koji se sastoji od deset sekvencijalnih koraka, kretajućise ka ostvarivanju postavljenog cilja. Postavljeni ciljevi, odnosno koraci su realni, međusobno povezani i ostvarivi. Osnovni faktor od kojeg zavisi uspješnost ovog projekta jeste posjedovanje smisla za humor kao i personalnih karakteristika ličnosti koje motivišu nastavnike da implementiraju postavljene ciljeve. Cilj primjene humora bi bio učenike emocionalno i intelektualno motivirati primjenom deset koraka ili sekvenci.

1. *Biti dobro raspoložen.* Čas započeti neusiljeno i lahko, s osmijehom na licu. Za mnoge nastavnike biti dobro raspoložen, veseo, nasmijan je uobičajeno ponašanje. Međutim, ima i onih nastavnika koji su ozbiljni i žele da budu ozbiljni u nastavnim situacijama. Jedan od razloga su njihovi modeli, odnosno osobe s kojima su se identifikovali tokom svog profesionalnog razvoja. Ipak se dobar i nasmijan nastavnik smatra prikladnijim „oblikom“ za postizanje i ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva iz razloga što pretežno stvara bolji odnos sa vršnjacima, te ih više motivira za izvršavanje školskih zadataka.
2. *Ponašati se spontano.* Ovakvo ponašanje podrazumijeva relaksiranu kontrolu razredne discipline i minimiziranje rutinskog pristupa nastavnom procesu. Jedan od načina za postizanje ovakvog „stanja“ jeste povremeno izmještanje predstavom humora, iz okvira propisanog ili uobičajenog načina ponašanja na času. Nastavnikov smisao za humor i njegovo ponašanje otkrivaju njegov stav prema životu, a spontanost mu omogućava da lakše prevaziđe generacijski jaz.

3. *Uspostaviti neformalnu atmosferu u razredu.* Prethodni koraci osiguravaju odgovarajuću atmosferu za primjenu humoru u razredu. Na taj način obezbijeđeni su nužni preduslovi za razvoj interesantne, podržavajuće i odgovorne atmosfere u kojoj će učenici učiti. Nastavnici treba da stvaraju atmosferu koja će omogućiti učenicima ne samo da ispoljeveć i da realiziraju svoja interesovanja i sposobnosti. Pozitivan odnos između učenika i nastavnika relaksira učenike i ublažava stres, tenziju i anksioznost.
4. *Započeti čas nekom ključnom idejom ili duhovitom opaskom.* Nastavni čas bi bilo dobro započeti nekom šalom koja je u funkcionalnom odnosu s aktuelnom nastavnom jedinicom. Humor uvijek treba da služi nekom specifičnom cilju, a nikako da sam sebi bude cilj. Nastavnici trebaju biti svjesti da je priprema za „biti duhovit“ na času jednaka kao i priprema za neku nastavnu lekciju. Iz tog razloga nastavnici treba da budu profesionalni i kompetentni kako bi postigli cilj, te uložiti mnogo vremena, truda i napora.
5. *Koristiti priče ili iskustvo koje je u vezi s predmetom.* Udaljavanje od nastavnog sadržaja kroz pričanje nekih anegdota ili pošalica je često potrebno učenicima jer podsticajno djeluju na njegovu pažnju. Ovakve duhovite priče udaljavaju učenike od monotonih sadržaja i omogućavaju im potreban odmor i osvježenje.
6. *Povezivati gradivo sa svakodnevnim životom učenika.* Ono što zapravo pravi najveću razliku između nastavnika i učenika jesi interesovanja koja se razlikuju. Nastavnici koji žele da koristi humor u nastavi jednostavno treba da čitaju školske novine, nekada slušaju i muziku koju učenici preferiraju, kao i da prate događaje iz njihovog života. Iz ovakvih i sličnih izvora nastavnici mogu tražiti ideje za duhovito povezivanje gradiva sa situacijama iz svakodnevnog života učenika.
7. *Planirati predavanje u kratkim segmentima prožetim humorom.* Osim pomaganja učenicima da postignu postavljene ciljeve, nastavnici bi im trebali davati povratne informacije o njihovom napredovanju. Na taj način omogućava učenicima „ja to mogu“ stav. „Ravna i duga istraživanja djeluju na pad pažnje kod učenika“ (Krnjajić, 2007:162). To bi se moglo izbjeći na način da postoje određeni prekidi predavanja. Na tim pauzama nastavnici bi mogli ispričati učenicima nešto duhovito kako bi im podigli pažnju.

8. *Podsticati recipročan odnos između nastavnika i učenika.* Da bi se osigurao recipročni odnos između učenika i nastavnika, potrebno je da čas započne pitanjima ili dijalogom. Tretirajući učenike kao saradnike, nastavnik ih više motivira za rad. Da bi se održala ovakva interakcija i ovakav odnos nastavnik-učenik potrebno je da nastavnik sadržaj prezentira na duhovit način i tako minimizira limitirajuće faktore.
9. *Tražiti od učenika da ispričaju šalu ili anegdotu.* Ovaj zahtjev je uslovljen kvalitetom interakcije između nastavnika i učenika. Dakle, ne samo nastavnici, već i učenici treba da učestvuju u osmišljavanju i realizaciji duhovitih situacija. Smanjivanje tenzija na ovakav način aktivira veliki broj posredujućih faktora koji kombinovanim djelovanjem dovode do pozitivnije psihosocijalne klime za učenje.
10. *Ispričati šalu ili inscenirati neočekivani događaj.* Za nastavnike koji nemaju razvijen smisao za humor, ovaj korak može biti zahtjevan. Nastavnici koji se osjećaju neprijatno prilikom korištenja humora u nastavi moraju biti obazrivi u svojim pokušajima primjene humora. Ukoliko neki nastavnik želi da ispriča neku šalu kako bi smanjio tenzije u razredu, treba da to uradi s mjerom i na prijatan način. Nastavnici koji pretjeruju u korištenju humora mogu postati dosadni. Na cjelokupnom kontinuumu duhovit-dosadan, potrebno je naći ravnotežu. Dakle, sve je pitanje mjere.

Kada zamišljamo ljudski vrijedno življenje, tada svakako mislimo na život pun radosti, veselja i smijeha. Važnost humora naglašava se u raznim područjima kao što su: socijalnim vještinama, suočavanju sa stresom, kreativnosti i slično. Ukoliko se zalažemo za humanu i demokratsku školu, onda u toj školi humor treba zauzimati bitno mjesto u svakodnevnim aktivnostima učenika i nastavnika. Obzirom da su odgoj i nastava obilježeni međuljudskim odnosima, važno je da u tim odnosima ne bude napetosti, te da se odvija povoljna komunikacija, da je nastojimo obogatiti, a humor je najbolje sredstvo za to. Također, humor može biti u funkciji motiviranja, opuštanja i stvaranja povoljnije klime. Humor može oraspoložiti zabrinotog učenika i izbjeći mogući sukob sa neposlušnim učenikom. Kao takav, može biti kvalitetan segment ličnosti nastavnika, te unaprijediti odgojno-obrazovni proces.

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

4.1. Definiranje problema istraživanja

Problem istraživanja ovog istraživačkog rada je:

Istražiti da li je humor kao poželjna osobina nastavnika povezana sa kreiranjem poticajnog okruženja za učenje i rad.

Kako Glasser navodi, u kvalitetnoj školi prva zadaća jeste: „Uvjeriti ne polovicu ili tri četvrtine, nego sve njegove ili njezine učenike da u školi kvalitetno rade“ (Glasser, 1994:27), jer bit svakog kvalitetnog rada jeste da vjerujemo jedni drugima, a ništa što učinimo pod prisilom, nije kvalitetno. Svaki kvalitetan odgojno-obrazovni rad se zasniva na nizu značajki, koje se trebaju detaljno istraživati. U ovom radu stavljamo glavni akcenat na humor kao poželjnu osobinu nastavnika za kreiranje poticajnog okruženja za učenje i rad. Veoma je bitno voditi računa o svim pozitivnim osobinama nastavnika, a obzirom na to da se teži ka kvalitetnom nastavniku koji bi svakako trebao posjedovati određenu dozu humora kako bi se ostvario i kvalitetan odgoj i obrazovanje učenika u školama, proizašla je potreba za bavljenje ovom problematikom. Svaki nastavnik svojim pristupom, radom može doprinijeti poboljšanju, kako svoga rada s učenicima tako i svog uticaja na okolinu u kojoj djeluje. Još jedan od razloga zbog kojih je birano baviti se upravo ovom problematikom jeste proširivanje vlastitih vidika i znanja s obzirom na ovaj fenomen.

4.2. Obrazloženje predmeta istraživanja

Predmet ovog istraživačkog rada jeste:

Istražiti da li je humor kao poželjna osobina nastavnika povezana sa kreiranjem poticajnog okruženja za učenje i rad kod učenika osnovne škole.

Humor ima važnu ulogu u životu svakog pojedinca. Rezultati dosadašnjih istraživanja pokazuju da korištenjem humora reduciramo napetost, reguliramo negativne emocije, ali isto tako da doprinosi boljem zapamćivanju materijala za učenje kao i to da dovodi do bržeg rješavanja edukativnih problema (Matijević, 1994). Na osnovu navedenih činjenica, možemo zaključiti da korištenje humora u razredu ima značajnu ulogu za kreiranje poticajnog okruženja.

Odgoj je ozbiljna i vrlo odgovorna djelatnost, ali to ne znači da u odgojni rad ne treba unositi i elemente humora kad je to umjesno i u onoj mjeri u kojoj humor postoji u životu. Djeca vole šalu i vedro raspoloženje. To ih potiče na aktivnost, razgani dosadu i pozitivno utiče na fiziološke procese (vedar ton u nastavi). Moralne poruke se često lakše primaju u blagoj humorističkoj formi. U muzičkom i tjelesnom odgoju, u nastavi književnosti i u građi drugih predmeta ima gradiva i prilike za humor, a ima je i u školskom životu. Humor treba primjenjivati s ukusom i mjerom pazeći da se ne pretvori u podsmijavanje, izrugivanje i nedisciplinu. Tu će odgajatelju pomoći njegov pedagoški takt (Franković, Pregrad, i Šimleša, 1963: 314).

Od svakog nastavnika se očekuje mnoštvo pozitivnih osobina koje će ga učiniti kvalitetnim nastavnikom. Korištenje humora u nastavi ne zahteva od nastavnika da bude šaljivčina, klovn ili satiričar. Suštinski, primarna uloga humora u nastavi je da intelektualno motiviše i afektivnorelaksira učenike. Kada se od učenika traži da identifikuju karakteristike koje opisuju uzornog nastavnika, jedan od prvih deskriptora je smisao za humor (Krnjajić, 2007:144).

Pozitivno razredno okruženje se može *operacionalizirati* kao prostor u kojem je veoma značajna motiviranost učenika za učenje koja u velikoj mjeri ovisi o vrsti odnosa koju je nastavnik izgradio s učenicima. Prema autorici Božić (2013), odnos koji nastavnik izgradi sa učenicima treba biti temeljen na uzajamnom poštovanju i razumijevanju, na poticanju i uvažavanju mišljenja i stavova. To je prostor u kojem se stiču uslovi za kvalitetan rad i učenje učenika. Ono se odnosi na nastavnikovu potporu, nastavnikovu i učenikovu povezanost, zadovoljstvo učenika, natjecanje, istraživanje i slično.

4.3. Značaj istraživanja

Humor kao osobina nastavnika za kreiranje poticajnog okruženja za rad i učenje jeste bitna značajka za formiranje jedne kvalitetne škole u kojoj će se ispunjavati ciljevi odgoja i obrazovanja. Uočavanjem prepreka koje mogu uticati na kvalitetu odgojno-obrazovnog rada u školi, omogućavamo kvalitetnije funkcioniranje. Ovo istraživanje nudi nove mogućnosti za poboljšanje nastavnikove poželjne osobine, korištenja humora u razrednom okruženju, kako bismo imali kvalitetniji odgojno-obrazovni proces i zadovoljnije učenike koji pohađaju školu. Također, kroz ovaj rad, možemo pokušati dokazati značaj korištenja humora kao visoko uvažavane forme komunikacije između ljudi, kao i omogućiti nove prilike za kvalitetnijim

procesima usavršavanja nastavnika, te pružiti prilike za sticanje novih kompetencija koje će im omogućiti uspješniji rad u školama. Kroz ovaj rad pokušati ćemo pružiti mogućnosti na promišljanje o humoru kao poželjnoj osobini nastavnika za kreiranje poticajnog okruženja za rad i učenje. Obzirom da humor može potpomoći motivaciju kao i pomoći kod zadržavanja pažnje učenika, njegova primjena u razrednom okruženju je korisna za postizanje kvalitetnijih učinaka odgojno-obrazovnog procesa. Humor služi kao sredstvo smanjivanja napetosti u ljudskom društvu, te je važno sredstvo zabave i razonode. Rezultati ovog istraživanja mogu pružiti prilike za brojna druga istraživanja koja su direktno vezana za humor kao poželjnu osobinu nastavnika u današnjici ili su usko vezana s ovom temom, a mogu omogućiti postizanje veće kvalitete obrazovanja. Ovim istraživanjem ćemo pokušati poboljšati vezu između teorije koja govori o ovoj tematici sa stvarnim stanjem, odnosno praksom u školama. Svako novo istraživanje na ovom području, od velike je važnosti za unapređenje kvalitete odgojno-obrazovnog rada u svim školama. Nastavnici će na osnovu cjelokupne teorije i rezultata ovog rada, moći unaprijediti svoju odgojno-obrazovnu praksu i na produktivniji način koristiti humor u nastavi, te putem humora kreirati poticajnije okruženje za učenje i rad. Ukoliko se objedine svi ovi razlozi, može se naći opravdanost govorenja o ovoj temi kao i sami značaj upotrebe humora u nastavi.

U današnjem savremenom društvu koje je puno mnogih zahtjeva i pravila, ljudi se suočavaju sa mnoštvom nepovoljnih životnih događaja. U takvim okolnostima je teško izbjeći negativne efekte stresa. Slična situacija je i u školi. Ukoliko bi razred postao stresna i negativna sredina, učenici mogu imati problema sa učenjem. Rad može pružiti značajan doprinos za ostvarivanje kvalitetnijeg odnosa nastavnika i učenika, što bi poboljšalo i klimu u razredu.

4.4. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj ovog istraživanja je:

Ispitati djelovanje humora kao poželjne osobine nastavnika na formiranje poticajnog okruženja za učenje i rad.

Iz cilja istraživanja proizilaze sljedeći zadaci istraživanja:

1. *Utvrđiti da li nastavnici koriste humor za kreiranje poticajnog okruženja za učenje i rad.*
2. *Utvrđiti u kojim oblicima nastavnog rada se najčešće primjenjuje humor.*
3. *Propitati mišljenje nastavnika i učenika o primjeni humora u nastavi za poticanje okruženja za učenje i rad.*
4. *Propitati mišljenje nastavnika i učenika o povezanosti humora sa socijalnim odnosima između učenika i nastavnika.*
5. *Propitati mišljenje nastavnika i učenika o povezanosti humora i motivacije učenika.*
6. *Propitati mišljenje nastavnika i učenika o povezanosti humora sa boljim radom i učenjem u razredu.*

4.5. Identifikacija, klasifikacija i operacionalizacija varijabli

Varijabla je bitna značajka svih pojava, i prirodnih i društvenih, jeste njihova veća ili manja promjenljivost tj. varijabilnost. Zato ih se u znanstvenom nazivlju imenuje varijablama (Mužić, 1999: 47).

Zavisna varijabla je varijabla koja je predmet opažanja ili mjerenja u istraživanju. Kada su u pitanju varijable u istraživanju, bitno je utvrditi da li i kako se mijenja zavisna varijabla u vezi s promjenama nezavisne varijable. Pri istraživanju uzročno-posljedičnih povezanosti, zavisna varijabla predstavlja posljedicu.

Nezavisna varijabla je ona vrijednost koja se mijenja neovisno o zavisnim varijablama (Koing, 2001:60). To je varijabla koja predstavlja uzrok postojanja neke zavisne varijable.

U ovom istraživanju *zavisna varijabla je **pozitivno razredno okruženje za rad i učenje***. Ova varijabla može se *operacionalizirati* kao prostor u kojem je veoma značajna motiviranost učenika za učenje koja u velikoj mjeri ovisi o vrsti odnosa koju je nastavnik izgradio s učenicima. Pozitivno razredno okruženje se odnosi na nastavnikovu potporu kao i na povezanosti između nastavnika i učenika. Pozitivno razredno okruženje obezbjeđuje uslove za kvalitetan rad i učenje učenika. Kako autorica Božić (2013) navodi, odnos koji nastavnik izgradi sa učenicima treba biti temeljen na uzajamnom poštovanju, razumijevanju te uvažavanju mišljenja i stavova.

U ovom istraživanju *nezavisna varijabla* je **humor kao poželjna osobina nastavnika**. Humor se može *operacionalizirati* kao smisao za komiku, duhovitosti, šaljivost, šalu, pošalicu, dosjetku, anegdotu, nezlobno prikazivanje smiješnog. Pozitivnom ozračju će pomoći i nastavnikov smisao za humor te razumna upotreba humora u nastavi. Prema Matijeviću (1994), uz pomoć humora reduciramo napetost, reguliramo negativne emocije, ali isto tako humor doprinosi boljem zapamćivanju materijala za učenje te dovodi do bržeg rješavanja edukativnih problema. Prema Kyriacou (2001) humorom se može prikazati zabavnija strana nastave, oraspoložiti zabrinute učenike, izbjeći sukob te uspostaviti prijateljski odnos.

4.6. Istraživačka pitanja

U radu su definirana sljedeća istraživačka pitanja:

1. Da li je humor kao poželjna osobina nastavnika povezan sa kreiranjem poticajnog okruženja za učenje i rad?
2. Da li nastavnici uvode humor u odgojno - obrazovni proces?
3. Da li je humor povezan sa kvalitetnijim socijalnim odnosima, jačom motivacijom te boljim radom i učenjem u razredu?

4.7. Metode istraživanja

U ovom istraživanju koristili smo sljedeće metode: *metoda teorijske analize, servej metod, deskriptivna metoda*.

1. *Metoda teorijske analize* – uz pomoć metode teorijske analize se na osnovu analize pedagoške teorije, pojmova, zakona, principa te na osnovu proučavanja pedagoške i druge literature omogućuje obogaćivanje fonda naučnog saznanja u pedagogiji. Osnov za metodu teorijske analize su znači već utvrđena pedagoška i druga saznanja izražena u uopćenom vidu (pojmovi, zakonitosti) stečena primjenom drugih istraživačkih metoda i postupaka (Domović, 1999:44). Pomoću metode teorijske analize istražili smo prethodne teorijske sadržaje koje se odnose na ovu tematiku. Razlog jeste sticanje boljeg uvida i upoznavanje s temom.

2. ***Servej metod (survey method)*** koristi se za ispitivanje stavova, vjerovanja, intencija ljudi (Cohen i sur., 2007). Ovu metodu koristili smo da bi ispitali mišljenje nastavnika i učenika o humoru kao jednom od faktora za mogućnost kreiranja poticajnog okruženja za učenje i rad. Za potrebe ovog istraživanja kao uzorak su izabrani nastavnici i učenici.
3. ***Deskriptivna metoda*** u istraživanju odgoja i obrazovanja predstavlja skup znanstveno istraživačkih postupaka, s kojima se opisuju pojave u odgoju i obrazovanju, tj. ispituje se stanje, a time i njihove osobine, bez obzira na njihove uzroke (Mužić, 1999:49). Putem deskriptivne metode analizirali smo srodna israživanja, što pomaže u istraživanju tematike o humoru, identificirale su se osobine nastavnika koje su potrebne kako bi se humor produktivno koristio u nastavi kao i opisivanje rezultata dobivenih u istraživanju.

4.8. Tehnike istraživanja

U ovom istraživanju koristili smo sljedeće tehnike: ***rad na dokumentaciji, anketiranje i skale procjene (sistemi procjene)***.

1. ***Rad na dokumentaciji*** je skup sačuvanih podataka koji su u vezi sa problemom odgoja. Riječ je o dokumentima koje su ranije izradile druge osobe, a istraživač iz njih izvlači zaključke (zakoni, nastavni planovi i programi itd.) (Mužić, 1986). Ovom tehnikom koristili smo se kako bi došli do podataka o poimanju humora kao elementa za kreiranje poticajnog okruženja za učenje i rad.
2. ***Anketiranje*** je postupak u kojem anketirani pismeno odgovaraju na pitanja koja se odnose na činjenice koje su im poznate ili na pitanja u vezi sa njihovim osobnim mišljenjem. Instrument anketiranja naziva se anketnim listom, a sinonim za to je anketni upitnik (Mužić, 1999:83). Anketiranje smo provodili u svrhu dobijanja podataka od nastavnika i učenika vezanih za korištenje humora kao poželjne osobine za kreiranje poticajnog okruženja za učenje i rad, a pitanja su proizilazila iz samih zadataka ovog istraživačkog rada.

3. **Skale procjene** predstavljaju svaki uređen i niz brožanih vrijednosti koji omogućuje smještanje neke pojave na odgovarajuće mjesto na tom nizu. Postoji nekoliko vrsta skala procjene, u ovom radu smo se u svrhe istraživanja koristili Likertovom skalom. Skale stavova se sastoje od niza pozitivnih ili negativnih tvrdnji o objektu stava. Skalom se mjeri intenzitet stava, odnosno njegova afektivna komponenta (Fajgelj, 2005:399). Skala je samostalno formulirana.

4.9. Instrumenti istraživanja

1. Kao instrument za tehniku rada na dokumentaciji koristili smo **protokol za rad na dokumentaciji** pomoću kojeg smo analizirali stručnu literaturu o humoru, te putem ovog instrumenta promatrali na koji način različiti autori definišu humor i promatraju njegovu ulogu u nastavi.
2. **Anketni upitnik** je instrument anketiranja. Sadrži zaglavlje s uvodom i uputama koje mu slijede pitanja. Pitanja se po načinu njihovog postavljanja mogu podijeliti u tri osnovne grupe: pitanja otvorenog tipa, zatvorenog tipa i kombiniranog tipa (Mužić, 1999).
3. **Deskriptivna (opisna skala)** je instrument skale procjene. Sastoji se od niza tvrdnji obično poredanih po stupnju intenziteta, a procjenjivač označava onu koja po njegovom mišljenju najbolje odgovara stvarnosti (Mužić, 1999:95).

4.10. Postupak istraživanja

4.10.1. Opis uzorka istraživanja

U istraživanju je učestvovalo 98 učitelja predmetne nastave i 295 učenika koji pohađaju XIII i IX rezrede osnovnih škola na području Bosansko-podrinjskog kantona. Istraživanja su provedena u pet (5) osnovnih škola:

1. O.Š. „Mehmedalija Mak Dizdar“
2. O.Š. „Husein ef. Dozo“
3. O.Š. „Fahrudin Fahro Baščelija“
4. O.Š. „Hasan Turčalo Brzi“
5. O.Š. „Ustikolina“

Ispitivanje je provedeno uz anonimno i dobrovoljno sudjelovanje nastavnika i učenika, te je za ispunjavanje upitnika bilo potrebno oko 10 minuta.

Tabela 1. Broj i postotak nastavnika predmetne nastave u odnosu na škole

	Frekvencija	Postotak
„Mehmedalija Mak Dizdar“	19	19.4 %
„Husein ef. Dozo“	20	20.4 %
„Fahrudin Fahro Baščelija“	29	29.6 %
„Hasan Turčalo Brzi“	14	14.3 %
„Ustikolina“	16	16.3 %
Ukupno	98	100.0 %

Broj ispitanih nastavnika predmetne nastave je prikazan u Tabeli broj 1. Na osnovu dobivenih podataka iz istraživanja može se uočiti da je broj ispitanih nastavnika najviše zastupljen u O.Š. „Fahrudin Fahro Baščelija“ sa 29,6 %, što smo i očekivali, obzirom da je O.Š. „Fahrudin Fahro Baščelija“ gradska, najbrojnija škola, dok je najmanji broj zastupljenih nastavnika iz O.Š. „Hasan Turčalo Brzi“, koja je ujedno prigradska škola.

Tabela 2. Broj i postotak učenika u nastavi u odnosu na škole

	Frekvencija	Postotak
„Mehmedalija Mak Dizdar“	61	20.7 %
„Husein ef. Dozo“	54	18.3 %
„Fahrudin Fahro Baščelija“	128	43.4 %
„Hasan Turčalo Brzi“	27	9.2 %
„Ustikolina“	25	8.5 %
Ukupno	295	100.0%

Broj ispitanih učenika u nastavi je tabelarno prikazan u Tabeli broj 2. Na osnovu dobivenih rezultata vidljivo je najveći broj ispitanih učenika iz O.Š. „Fahrudin Fahro Baščelija“ sa 43.4% od ukupnog uzorka.

Tabela 3. Broj i postotak nastavnika predmetne nastave s obzirom na spol

	Frekvencija	Postotak
Muško	38	38.8 %
Žensko	60	61.2 %
Ukupno	98	100.0 %

Kod spola ispitanih nastavnika može se uočiti kako je 61.2 % ispitanika ženskog spola, dok je 38.8 % ispitanika muškog spola.

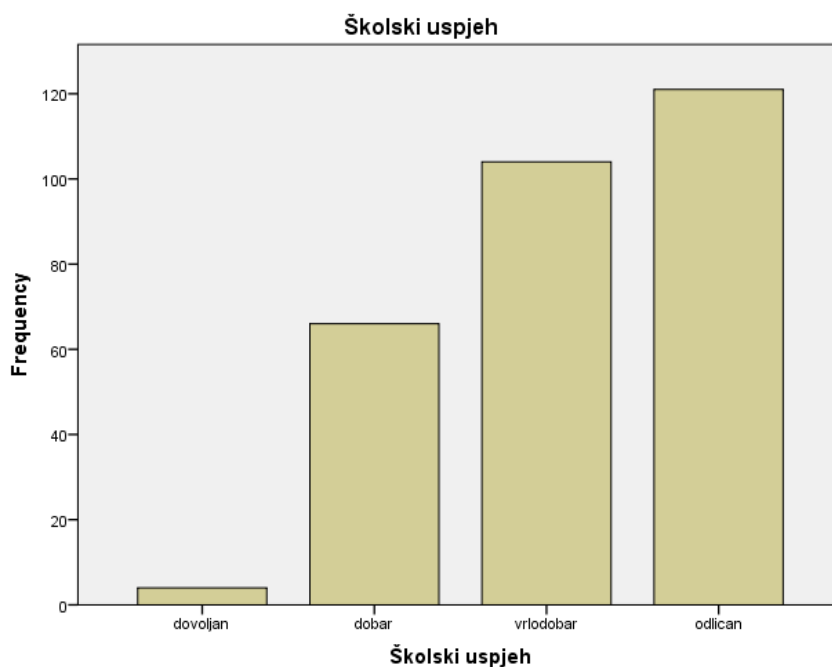
Tabela 4. Broj i postotak učenika u nastavisobzirom na spol

	Frekvencija	Postotak
Muško	165	55.9%
Žensko	130	44.1%
Ukupno	295	100.0%

Kod spola ispitanih učenika može se uočiti kako je 44.1 % ispitanika ženskog spola, dok je 55.9 % ispitanika muškog spola.

Također, ono što možemo spomenuti kada je u pitanju uzorak jeste da najmlađi ispitani nastavnici predmetne nastave ima 25, dok najstariji ima 64 godine. Srednja dob ukupnog broja ispitanih nastavnika jeste približna dobi od 41 godinu. Kada je u pitanju radni staž ispitanih nastavnika, najmanji radni staž je godinu dana, najveći 39 godina, dok u prosjeku iznosi približno 15 godina.

Prosječna vrijednost školskog uspjeha ispitanih učenika iznosi 4,16.

4.10.2. Analiza prikupljenih podataka

Prikupljeni podaci obrađeni su u programu za statistiku, IBM SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). Obrada i interpretacija rezultata obuhvata rezultate kvantitativne analize, sinteze, uspoređivanje rezultata s postojećom teorijom, razmišljanje o teorijskom značaju i praktičnoj koristi rezultata, kao i otvaranje novih problema vezanih za ovu tematiku. Određene čestice uvezane su u subskale koje odgovaraju postavljenim zadacima ovog istraživačkog rada, te su kao takve obrađene.

Također, u SPSS programu mjeren je i koeficijent pouzdanosti instrumenata-Cronbach s Alpha. Kada su u pitanju instrumenti korišteni za ispitivanje nastavnika, vrijednost Cronbachove alphe je 0,907, dok vrijednost Cronbachove alphe za instrumente korištene za ispitivanje učenika iznosi 0,854.

Dobiveni podaci iz upitnika bili su pregledani, sumirani i statistički obrađeni. U tabelama koje slijede, prikazani su podaci kao i izračunate apsolutne i postotne frekvencije.

5. REZULTATI

Kroz rad postavljeno je šest (6) istraživačkih zadataka, te će se u ovom dijelu rada prikazati dobiveni rezultati po česticama koje odgovaraju određenim subskalama. Za svaku česticu prikazane su frekvencije odgovora ispitanika i postotci, te aritmetička sredina i standardna devijacija. Komentarisane su tvrdnje kod kojih je zabilježena najveća vrijednost aritmetičke sredine odgovora ispitanika, za svaku promatranu tvrdnju u istraživanju.

Da li nastavnici primjenjuju humor za kreiranje poticajnog okruženja za učenje i rad?

Pozitivno razredno okruženje predstavljamo kao okruženje koje obezbjeđuje uslove za kvalitetan rad i učenje učenika. Zasnovano je na nastavnikovoj potpori kao i na povezanosti između nastavnika i učenika. Odnos koji nastavnik izgradi sa učenikom treba biti temeljen na uzajamnom poštovanju, razumijevanju, te uvažavanju mišljenja i stavova učenika. Znanstvenici koji su ispitivali funkcionalnu učinkovitost humora slažu se da je humor koristan i učinkovit alat, kao i jedna od bitnih osobina nastavnika za kreiranje poticajnog okruženja. Također, humor utiče na poboljšanje međugeneracijskih odnosa. Korištenje humora u nastavnom procesu

pored uspostavljanja poticajnog razvojnog okruženja može olakšati nastavnicima interpretacija obrazovnog sadržaja, a učenicima učiniti učenje zanimljivim. U tabeli koja slijedi nalaze se rezultati ispitanih nastavnika o primjeni humora za kreiranje poticajnog okruženja za rad i učenje.

Tabela 5. Rezultati ispitanih nastavnika

		Broj	Postotak	\bar{x}	SD
Humor koristim kako bih nastavni proces učinio/la zanimljivim	U potpunosti se ne slažem	1	1.0 %		
	Ne slažem se	0	0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	5	5.1 %		
	Slažem se	62	63.3 %		
	U potpunosti se slažem	30	30.6 %		
	Ukupno	98	100.0 %	4.22	0.64
Korištenjem humora za vrijeme nastave zadržavam pažnju kod učenika	U potpunosti se ne slažem	1	1.0 %		
	Ne slažem se	1	1.0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	15	15.3 %		
	Slažem se	48	49.0 %		
	U potpunosti se slažem	33	33.7 %		
	Ukupno	98	100.0 %	4.13	0.78
Humor u nastavi koristim kako bih pridobio/la pažnju kod učenika	U potpunosti se ne slažem	2	2.0 %		
	Ne slažem se	2	2.0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	22	22.4 %		
	Slažem se	47	48.0 %		
	U potpunosti se slažem	25	25.5 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.93	0.86
Humor koristim kako bih animirao/la učenike	U potpunosti se ne slažem	2	2.0 %		
	Ne slažem se	6	6.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	14	14.3 %		
	Slažem se	52	53.1 %		
	U potpunosti se slažem	24	24.5 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.92	0.90
Prikazujem smješne	U potpunosti se ne slažem	1	1.0 %		

primjere i ilustracije kroz svoja predavanja	Ne slažem se	7	7.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	42	42.9 %		
	Slažem se	40	40.8 %		
	U potpunosti se slažem	8	8.2 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.48	0.79
Primjenjujem humor jer smanjuje napete situacije u razredu	U potpunosti se ne slažem	2	2 %		
	Ne slažem se	0	0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	13	13.3 %		
	Slažem se	65	66.3 %		
	U potpunosti se slažem	18	18.4 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.99	0.71

Kada su u pitanju stavovi i mišljenja nastavnika o primjeni humora za poticanje okruženja za učenje i rad, iz Tabele 5. možemo vidjeti nastavničke odgovore koji ukazuju da najvišu vrijednost aritmetičkih sredina ima tvrdnja: *Humor koristim kako bih nastavni proces učinio/la zanimljivim*, gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 4,22 dok standardna devijacija iznosi 0,64. Visoku aritmetičku sredinu odgovora ispitanika primjećujemo i kod tvrdnje: *Korištenjem humora za vrijeme nastave zadržavam pažnju kod učenika*, gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 4,13 dok standardna devijacija iznosi 0,78.

Prema ovim podacima možemo zaključiti kako se nastavnici najviše slažu oko pitanja same primjene humora za poticanje nastavnog procesa što ga čini zanimljivijim, odnosno svjesni su prednosti koje ima primjena humora u nastavnom procesu u svrhu kreiranja kvalitetnijeg i poticajnijeg okruženja. Dobivene rezultate možemo povezati sa teorijom koja govori o velikom značaju primjene humora u nastavnom procesu gdje autor Martin (2007) navodi kako je dokazano da je humor jedna od vrlo poželjnih osobina nastavnika, te kao takva može imati različite pozitivne svrhe, a od velike je važnosti i nastavnikov stav prema primjeni humora.

Isti zadatak propitan je i kod učenika, dobiveni rezultati prikazani su u tabeli koja slijedi.

Tabela 6. Rezultati ispitanih učenika

		Broj	Postotak	\bar{x}	SD
Nastavnik koristi humor	U potpunosti se ne slažem	16	5.4%		
	Ne slažem se	57	19.3%		

da pridobije našu pažnju	Niti se slažem, niti se ne slažem	72	24.4%		
	Slažem se	91	30.8%		
	U potpunosti se slažem	59	20.0%		
	Ukupno	295	100.0%	3.41	1.16
Nastavnik prikazuje smiješne primjere i ilustracije kroz svoja predavanja	U potpunosti se ne slažem	17	5.8%		
	Ne slažem se	39	13.2%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	73	24.7%		
	Slažem se	107	36.3%		
	U potpunosti se slažem	59	20.0%		
	Ukupno	295	100.0%	3.52	1.12
Kada nastavnik primjenjuje humor smanjuje napete situacije u razredu	U potpunosti se ne slažem	9	3.15%		
	Ne slažem se	5	1.7%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	15	5.1%		
	Slažem se	95	32.2%		
	U potpunosti se slažem	171	58.0%		
	Ukupno	295	100.0%	4.40	0.90
Nastavnici se često šale na sopstveni račun	U potpunosti se ne slažem	17	5.8%		
	Ne slažem se	33	11.2%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	77	26.1%		
	Slažem se	105	35.6%		
	U potpunosti se slažem	63	21.4%		
	Ukupno	295	100.0%	3.56	1.11
Važno je da nastavnik ima razvijen smisao za humor	U potpunosti se ne slažem	19	6.4%		
	Ne slažem se	9	3.1%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	30	10.2%		
	Slažem se	99	33.6%		
	U potpunosti se slažem	138	46.8%		
	Ukupno	295	100.0%	4.11	1.12

Iz Tabele 6. po pitanju da li nastavnici primjenjuju humor za kreiranje poticajnog okruženja za učenje i rad, učenički odgovori pokazuju da najvišu vrijednost aritmetičkih sredina ima tvrdnja:

Kada nastavnik primjenjuje humor, smanjuje napete situacije u razredu, gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 4,40 dok standardna devijacija iznosi 0,90, zatim tvrdnja: Važno je da nastavnik ima razvijen smisao za humor, gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 4,11 dok standardna devijacija iznosi 1,12.

Ukoliko se pozovemo na teoriju koja govori o humoru kao nastavnoj tehnici za razvoj poticajnog okruženja za učenje, koji kao takav često smiruje napete situacije u razredu, na taj način stvara ugodniju klimu, važno nam je da i učenici svojim odgovorima istu potvrđuju, te da se njihovi stavovi i mišljenja poklapaju sa stavovima i mišljenjima nastavnika. Možemo zaključiti da je učenicima značajno da nastavnici imaju razvijen smisao za humor, kako bi im tako omogućili poticajnije okruženje, gdje će se učiti sa uživanjem i gdje će se stvarati pozitivni stavovi prema učenju.

U kojim oblicima nastavnog rada se najčešće primjenjuje humor?

Obzirom da je humor značajan alat za postizanje poticajnog razrednog okruženja i da kao takav treba biti primjenjivan u nastavi, zanimalo nas je u kojim oblicima nastavnog rada se humor najčešće primjenjuje. Rezultati ispitanih nastavnika su prikazani u tabeli koja slijedi.

Tabela 7. Rezultati ispitanih nastavnika

		Broj	Postotak	\bar{x}	SD
Humor koristim u uvodnom dijelu sata	U potpunosti se ne slažem	1	1.0%		
	Ne slažem se	10	10.2%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	34	34.7%		
	Slažem se	37	37.8%		
	U potpunosti se slažem	16	16.3%		
	Ukupno	98	100.0%	3.58	0.92
Humor koristim prije ispitne situacije/ testa	U potpunosti se ne slažem	1	1.0%		
	Ne slažem se	11	11.2%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	25	25.5%		
	Slažem se	48	49.0%		
	U potpunosti se slažem	13	13.3%		
	Ukupno	98	100.0%	3.62	0.89

Humor koristim u glavnom dijelu nastavnog sata	U potpunosti se ne slažem	2	2.0%		
	Ne slažem se	11	11.2%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	31	31.6%		
	Slažem se	47	48.0%		
	U potpunosti se slažem	7	7.1%		
	Ukupno	98	100.0%	3.47	0.86
Humor koristim u završnom dijelu sata	U potpunosti se ne slažem	0	0%		
	Ne slažem se	7	7.1%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	38	38.8%		
	Slažem se	40	40.8%		
	U potpunosti se slažem	13	13.3%		
	Ukupno	98	100.0%	3.60	0.81
Humor koristim kod frontalnog oblika nastavnog rada	U potpunosti se ne slažem	2	2.0%		
	Ne slažem se	4	4.1%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	45	45.9%		
	Slažem se	42	42.9%		
	U potpunosti se slažem	5	5.1%		
	Ukupno	98	100.0%	3.45	0.75
Humor koristim u nastavi u ranim jutarnjim terminima	U potpunosti se ne slažem	1	1.0%		
	Ne slažem se	17	17.3%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	53	54.1%		
	Slažem se	22	22.4%		
	U potpunosti se slažem	5	5.1%		
	Ukupno	98	100.0%	3.13	0.79
Humor koristim kod grupnog oblika nastavnog rada	U potpunosti se ne slažem	0	0%		
	Ne slažem se	16	16.3%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	31	31.6%		
	Slažem se	45	45.9%		
	U potpunosti se slažem	6	6.1%		
	Ukupno	98	100.0%	3.42	0.84

Iz Tabele 7. gdje su predstavljeni rezultati odgovora koji se odnose na zadatak da se utvrdi u kojim oblicima nastavnog rada se najčešće primjenjuje humor, nastavnički odgovori pokazuju da najvišu vrijednost aritmetičkih sredina ima tvrdnja: *Humor koristim prije ispitne situacije/testa*, gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 3,62 sa standardnom devijacijom od 0,89, kao i tvrdnja: *humor koristim u završnom dijelu nastavnog sata* gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 3,60 sa standardnom devijacijom od 0,81.

Korištenje humora u raznim oblicima nastavnog rada kao i pojedinim dijelovima nastavnog sata ima svoje prednosti. Istraživanja koja su proveli McMorris i sur. (1977) su dokazali da humor treba koristiti prije testa, posebno ako je uputa testa duhovita, test nije vremenski ograničen ili je predviđeno vrijeme više nego dovoljno za njegovo rješavanje, ako je humor pozitivan, konstruktivan, prikladan za grupu, te se ispitanici osjećaju ugodno u korištenju humora (Herbac-Hlobik, Pavlin-Bernardić, 2014:25). Pored toga što odgovori nastavnika ukazuju na primjenu humora prije testa, nastavnici humor primjenjuju u završnom dijelu sata. Primjena humora na kraju nastavnog sata može biti kao neki element relaksacije, stvaranja ugodne atmosfere, integrisanja socijalno izolovanih učenika nakon nekog predavanja koje zahtijeva ozbiljnost učenika.

Isti zadatak propitan je i kod učenika, dobiveni rezultati prikazani su u tabeli koja slijedi.

Tabela 8. Rezultati ispitanih učenika

		Broj	Postotak	\bar{x}	SD
Nastavnik koristi humor u uvodnom dijelu sata	U potpunosti se ne slažem	9	3.1%		
	Ne slažem se	39	13.2%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	87	29.5%		
	Slažem se	94	31.9%		
	U potpunosti se slažem	66	22.4%		
	Ukupno	295	100.0%	3.57	1.06
Nastavnik humor koristi prije ispitne situacije/testa	U potpunosti se ne slažem	19	6.4%		
	Ne slažem se	60	20.3%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	81	27.5%		
	Slažem se	72	24.4%		
	U potpunosti se slažem	63	21.4%		
	Ukupno	295	100.0%	3.34	1.20

Nastavnik humor koristi kada izlaže novo gradivo	U potpunosti se ne slažem	12	4.1%		
	Ne slažem se	31	10.5%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	88	29.8%		
	Slažem se	99	33.6%		
	U potpunosti se slažem	65	22.0%		
	Ukupno	295	100.0%	3.59	1.07
Nastavnik koristi humor kada radimo u grupi	U potpunosti se ne slažem	18	6.1%		
	Ne slažem se	33	11.2%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	83	28.1%		
	Slažem se	106	35.9%		
	U potpunosti se slažem	55	18.6%		
	Ukupno	295	100.0%	3.50	1.10
Nastavnik koristi humor u ranim jutarnjim terminima	U potpunosti se ne slažem	25	8.5%		
	Ne slažem se	60	20.3%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	80	27.1%		
	Slažem se	81	27.5%		
	U potpunosti se slažem	49	16.6%		
	Ukupno	295	100.0%	3.23	1.19
Nastavnik koristi humor u završnom dijelu nastavnog sata	U potpunosti se ne slažem	14	4.7%		
	Ne slažem se	11	3.7%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	73	24.7%		
	Slažem se	108	36.6%		
	U potpunosti se slažem	89	30.2%		
	Ukupno	295	100.0%	3.84	1.05

Iz Tabele 8. gdje su predstavljeni rezultati odgovora koji se odnose na zadatak uvrđiti u kojim oblicima nastavnog rada se najčešće primjenjuje humor, odgovori učenika ukazuju da najveću vrijednost aritmetičkih sredina ima tvrdnja: *Nastavnik koristi humor u završnom dijelu nastavnog sata*, gdje aritmetička sredina ispitanih učenika iznosi 3,84 sa standardnom devijacijom od 1,05, kao i tvrdnja: *Nastavnik humor koristi kada izlaže novo gradivo*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 3,59 sa standardnom devijacijom od 1,07.

Na osnovu ovih rezultata možemo vidjeti poklapanjau odgovorima između učenika i nastavnika kada je u pitanju primjena humora u završnom dijelu nastavnog sata. Učenički odgovori ukazuju da nastavnici primjenjuju humor tokom izlaganja novog gradiva, odnosno u frontalnom obliku nastavnog rada. Iako mnogi imaju prigovore na upotrebu frontalnog oblika nastavnog rada, rezultati pokazuju da je on povoljan za korištenje humora. Međutim, ovaj rezultat možemo pripisati i tome što se drugi socijalni oblici koriste rijeđe nego frontalni oblik rada. Iz tog razloga, ne može se sa sigurnošću tvrditi da individualni, grupni ili rad u paru nije povoljan oblik za primjenu humora. Humor za učenike u toku predavanja nekog gradiva kako autor Zvonarević (1962) navodi da za učenike koji su pažljivi, s jedne strane predstavlja odmor od neke napetosti, ali sa druge strane, za one učenike koji su nepažljivi utiče da ih ponovo zainteresira, osvježi im pažnju i omogući im da se lakše ponovo uključe u dalji tok predavanja.

Mišljenje nastavnika i učenika o primjeni humora u nastavi za poticanje okruženja za učenje i rad

Primjena humora u nastavi ima mnoge svoje prednosti, međutim, da li i nastavnici i učenici imaju pozitivno mišljenje, utvrdili smo na osnovu njihovih mišljenja o primjeni humora. Rezultati ispitanih nastavnika nalaze se u tabeli koja slijedi.

Tabela 9. Rezultati ispitanih nastavnika

		Broj	Postotak	\bar{x}	SD
Humor u nastavi je poželjan za kvalitetniji nastavni proces	U potpunosti se ne slažem	1	1 %		
	Ne slažem se	0	0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	2	2.0 %		
	Slažem se	42	42.9 %		
	U potpunosti se slažem	53	54.1 %		
	Ukupno	98	100.0 %	4.49	0.65
Humor koristim kako bih nastavni proces učinio/la zanimljivim	U potpunosti se ne slažem	1	1 %		
	Ne slažem se	0	0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	5	5.1 %		
	Slažem se	62	63.3 %		
	U potpunosti se slažem	30	30.6 %		

	Ukupno	98	100.0 %	4.22	0.64
Korištenje humora u nastavi utiče da se učenici osjećaju sigurnim u davanju odgovora	U potpunosti se ne slažem	0	0 %		
	Ne slažem se	4	4.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	26	26.5 %		
	Slažem se	43	43.9 %		
	U potpunosti se slažem	25	25.5 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.91	0.83
Smatram da će učenici bolje zapamtiti gradivo ako ih nasmijem	U potpunosti se ne slažem	2	2.0 %		
	Ne slažem se	1	1.0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	21	21.4 %		
	Slažem se	57	58.2 %		
	U potpunosti se slažem	17	17.3 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.88	0.78
Primjena humora zavisi od raspoloženja učenika	U potpunosti se ne slažem	1	1.0 %		
	Ne slažem se	8	8.2 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	32	32.7 %		
	Slažem se	47	48.0 %		
	U potpunosti se slažem	10	10.2 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.58	0.82
Smatram da je učenje proces učenja i poučavanja, a ne proces zabavljanja učenika	U potpunosti se ne slažem	1	1.0 %		
	Ne slažem se	25	25.5 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	30	30.6 %		
	Slažem se	31	31.6 %		
	U potpunosti se slažem	11	11.2 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.27	0.69
Smatram da nastavnik ne može naučiti biti zabavan, već to svaki nastavnik za sebe mora otkriti	U potpunosti se ne slažem	1	1.0 %		
	Ne slažem se	4	4.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	21	21.4 %		
	Slažem se	58	59.2 %		
	U potpunosti se slažem	14	14.3 %		

	Ukupno	98	100.0 %	3.82	0.76
Korištenje stripova u nastavi pomaže ojačavanju duhovitosti	U potpunosti se ne slažem	0	0 %		
	Ne slažem se	7	7.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	46	46.9 %		
	Slažem se	38	38.8 %		
	U potpunosti se slažem	7	7.1 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.46	0.73

Iz Tabele 9. gdje su predstavljeni rezultati odgovora koji se odnose na zadatak propitivanja mišljenja nastavnika i učenika o primjeni humora u nastavi za poticanje okruženja za učenje i rad, odgovori nastavnika ukazuju da najveću vrijednost aritmetičkih sredina ima tvrdnja: *Humor u nastavi je poželjan za kvalitetniji nastavni proces*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 4,49 sa standardnom devijacijom od 0,65, kao i tvrdnja: *Humor koristim kako bih nastavni proces učinio/la zanimljivijim*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 4,22 sa standardnom devijacijom od 0,64.

Ono što iz dobivenih rezultata možemo zaključiti jeste da nastavnici imaju pozitivne stavove i mišljenja o primjeni humora u nastavi uz pomoć kojeg se potiče kvalitetnije okruženje za rad i učenje, sa posebnim akcentom na tvrdnju da je humor poželjan za kvalitetniji nastavni proces što ukazuje na svijest nastavnika o humoru kao jednom kvalitetnom alatu koji će ujedno nastavni proces učiniti zanimljivijim.

Isti zadatak propitan je i kod učenika, dobiveni rezultati prikazani su u tabeli koja slijedi.

Tabela 10. Rezultati ispitanih učenika

		Broj	Postotak	\bar{x}	SD
Humor u nastavi je poželjan za kvalitetniji nastavni proces	U potpunosti se ne slažem	9	3.1%		
	Ne slažem se	5	1.7%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	15	5.1%		
	Slažem se	97	32.9%		
	U potpunosti se slažem	169	57.3%		
	Ukupno	295	100.0%	4.40	0.90
Sadržaj koji usvajamo je	U potpunosti se ne slažem	7	2.4%		

zanimljiviji kada nastavnik koristi humor	Ne slažem se	5	1.7%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	15	5.1%		
	Slažem se	114	38.6%		
	U potpunosti se slažem	154	52.2%		
	Ukupno	295	100.0%	4.37	0.85
Najviše se sjećam nastavnika koji su se šalili za vrijeme nastave	U potpunosti se ne slažem	11	3.7%		
	Ne slažem se	12	4.1%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	16	5.4%		
	Slažem se	77	26.1%		
	U potpunosti se slažem	179	60.7%		
	Ukupno	295	100.0%	4.36	1.01
Važno je da učitelj ima razvijen smisao za humor	U potpunosti se ne slažem	19	6.4%		
	Ne slažem se	9	3.1%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	30	10.2%		
	Slažem se	99	33.6%		
	U potpunosti se slažem	138	46.8%		
	Ukupno	295	100.0%	4.11	1.12

Iz Tabele 10. gdje su predstavljeni rezultati odgovora koji se odnose na zadatak propitivanja mišljenja nastavnika i učenika o primjeni humora u nastavi za poticanje okruženja za učenje i rad, odgovori učenika ukazuju da najveću vrijednost aritmetičkih sredina ima tvrdnja: *Humor u nastavi je poželjan za kvalitetniji nastavni proces*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 4,40 sa standardnom devijacijom od 0,90, kao i tvrdnja: *Sadržaj koji usvajamo je zanimljiviji kada nastavnik koristi humor*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 4,37 sa standardnom devijacijom od 0,85.

Iz dobivenih rezultata vidimo poklapanja u odgovorima učenika s odgovorima nastavnika, s akcentom na tvrdnju o humoru kao poželjnoj osobini nastavnika za kreiranje kvalitetnijeg nastavnog procesa. Također, značajni su i stavovi učenika koji se odnose na to da je sadržaj koji usvajaju zanimljiviji kada nastavnik koristi humor. Ove rezultate možemo povezati i s istraživanjem Marinka Lazzaricha (2013): „Humor ima pozitivan učinak na razrednu atmosferu (78,9%) te pozitivno utiče na kvalitetu nastave, u vidu porasta zanimljivosti gradiva (81,3%).

Ovo je istraživanje također pokazalo da je humor kao osobina nastavnika poželjan unutar istraživanih interpersonalnih odnosa u odgojno-obrazovnom procesu“ (College Teaching, 2005:246, prema Lazzarich, 2016:88).

Mišljenje nastavnika i učenika o utjecaju humora na socijalne odnose između učenika i nastavnika

Krnjajić (2007) navodi da je humor efikasno sredstvo za razvijanje interpersonalnih odnosa, naročito između nastavnika i učenika. Primjenom humora redukuje se stres, uspostavlja se povjerenje, što dovodi do razvijanja drugarskih i prijateljskih odnosa. „Nastavnici koji u nastavi primjenjuju humor, opaženi su od strane učenika kao kompetentniji, što ukazuje na značaj odnosa između nastavnikove orijentacije na humor, neposrednosti i odgovornosti“ (Krnjajić, 2007:152). Rezultati ispitanih nastavnika o njihovim mišljenjima i stavovima o utjecaju humora na socijalne odnose između učenika i nastavnika prikazani su u tabeli koja slijedi.

Tabela 11. Rezultati ispitanih nastavnika

		Broj	Postotak	\bar{x}	SD
Humor koristim kako bih poboljšao/la komunikaciju sa učenicima	U potpunosti se ne slažem	3	3.1 %		
	Ne slažem se	0	0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	6	6.1 %		
	Slažem se	51	52.0 %		
	U potpunosti se slažem	38	38.8 %		
	Ukupno	98	100.0 %	4.23	0.82
Humor omogućava učenicima da se osjećaju slobodnije u komunikaciji sa nastavnikom	U potpunosti se ne slažem	1	1 %		
	Ne slažem se	0	0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	4	4.1 %		
	Slažem se	60	61.2 %		
	U potpunosti se slažem	33	33.7 %		
	Ukupno	98	100.0 %	4.27	0.63
Korištenje humora u nastavi utiče da	U potpunosti se ne slažem	0	0 %		
	Ne slažem se	4	4.1 %		

se učenici osjećaju sigurnim u davanju odgovora	Niti se slažem, niti se ne slažem	26	26.5 %		
	Slažem se	43	43.9 %		
	U potpunosti se slažem	25	25.5 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.91	0.83
Humor u nastavi koristim kako bih poboljšao/la socijalni odnos sa učenicima	U potpunosti se ne slažem	2	2.0 %		
	Ne slažem se	0	0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	14	14.3 %		
	Slažem se	54	55.1 %		
	U potpunosti se slažem	28	28.6 %		
	Ukupno	98	100.0 %	4.08	0.78
Primjenom humora u nastavi aktiviram socijalno isključene učenike	U potpunosti se ne slažem	2	2.0 %		
	Ne slažem se	4	4.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	21	21.4 %		
	Slažem se	59	60.2 %		
	U potpunosti se slažem	12	12.2 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.77	0.80
Primjenjujem humor jer smanjuje napete situacije u razredu	U potpunosti se ne slažem	2	2.0 %		
	Ne slažem se	0	0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	13	13.3 %		
	Slažem se	65	66.3 %		
	U potpunosti se slažem	18	18.4 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.99	0.71
Neadekvatnom primjenom humora mogu se ugroziti osjećaji kod učenika	U potpunosti se ne slažem	6	6.1 %		
	Ne slažem se	3	3.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	11	11.2 %		
	Slažem se	53	54.1 %		
	U potpunosti se slažem	25	25.5 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.90	0.77

Iz Tabele 11. gdje su predstavljeni rezultati odgovora koji se odnose na zadatak propitati mišljenje nastavnika i učenika o utjecaju humora na socijalne odnose između učenika i

nastavnika, rezultati odgovora nastavnika ukazuju da najveću vrijednost aritmetičkih sredina ima tvrdnja: *Humor omogućava učenicima da se osjećaju sigurnije u komunikaciji sa nastavnikom*, gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 4,27 sa standardnom devijacijom od 0,63, kao i tvrdnja: *Humor koristim kako bih poboljšao/la komunikaciju sa učenicima*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 4,23 sa standardnom devijacijom od 0,82.

Rezultati ukazuju na pozitivne stavove i mišljenja nastavnika o utjecaju humora na socijalne odnose, što možemo povezati s teorijom koja govori o uticaju humora na socijalne kompetencije. Veoma je bitno da i učenici imaju razvijen smisao za humor kako bi na pravi način prihvatili nastavnikovu duhovitost. Autor Krnjajić (2007) navodi da postoji funkcionalan odnos između nedostatka smisla za humor i socijalne izlovanosti. Mnoga provedena istraživanja ukazuju da korištenje humora ima dodatne efekte na zadovoljstvo društvenim životom, bolje povjerenje u socijalne odnose kao i na bolju i kvalitetniju socijalnu interakciju.

Isti zadatak propitan je i kod učenika, dobiveni rezultati prikazani su u tabeli koja slijedi.

Tabela 12. Rezultati ispitanih učenika

		Broj	Postotak	\bar{x}	SD
Slobodnije stupam u komunikaciju kada nastavnik primjenjuje humor	U potpunosti se ne slažem	11	3.7%		
	Ne slažem se	9	3.1%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	26	8.8%		
	Slažem se	93	31.5%		
	U potpunosti se slažem	156	52.9%		
	Ukupno	295	100.0%	4.27	1.00
Slobodnije stupam u komunikaciju s nastavnikom kada koristi humor	U potpunosti se ne slažem	6	2.0%		
	Ne slažem se	15	5.1%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	31	10.5%		
	Slažem se	107	36.3%		
	U potpunosti se slažem	136	46.1%		
	Ukupno	295	100.0%	4.19	0.96
Humor utiče da se osjećam sigurnim u	U potpunosti se ne slažem	12	4.1%		
	Ne slažem se	20	6.8%		

davanju odgovora	Niti se slažem, niti se ne slažem	48	16.3%		
	Slažem se	104	35.3%		
	U potpunosti se slažem	111	37.6%		
	Ukupno	295	100.0%	3.96	1.08
Kada nastavnik primjenjuje humor smanjuje napete situacije u razredu	U potpunosti se ne slažem	9	3.1%		
	Ne slažem se	5	1.7%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	15	5.1%		
	Slažem se	95	32.2%		
	U potpunosti se slažem	171	58.0%		
	Ukupno	295	100.0%	4.40	0.90

Iz Tabele 12. gdje su predstavljeni rezultati odgovora koji se odnose na zadatak propitati mišljenje nastavnika i učenika o utjecaju humora na socijalne odnose između nastavnika i učenika, odgovori učenika ukazuju da najveću vrijednost aritmetičkih sredina ima tvrdnja: *Kada nastavnik primjenjuje humor, smanjuje napete situacije u razredu*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 4,40 sa standardnom devijacijom od 0,90, kao i tvrdnja: *Slobodnije stupam u komunikaciju kada nastavnik primjenjuje humor*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 4,27 sa standardnom devijacijom od 1,0.

Stavovi učenika pokazuju da humor pozitivno utiče na bolje socijalne odnose u razredu, te nastavnik na taj način može „osloboditi“ učenike da iznose svoja mišljenja, daju prijedloge i slično. Pri stvaranju i održavanju kvalitetnih socijalnih odnosa u razredom odjelu, najznačajniju ulogu ima učitelj. Nastavnik je taj koji potiče među učenicima razumijevanje, uvažavanje, poštovanje, surađivanje i prihvaćanje. Odnos s učiteljem igra važnu ulogu u razvoju socijalnih odnosa sa suučenicima. Učenici koji se teže uključuju u socijalne odnose sa vršnjacima, ili su izolirani, nastavnik treba pružiti pomoć. Kada nastavnik prihvati i pruži pomoć izoliranom, odbačenom učeniku i razredni odjel će ga prihvatiti jer je nastavnik “model učenja ponašanja učenika“.

Mišljenje nastavnika i učenika o utjecaju humora na motivaciju učenika

Motiviranje učenika je značajan faktor za postizanje kvalitetnijeg odgojno-obrazovnog procesa, a primjenom humora se to može i postići. Ispitana su mišljenja nastavnika i učenika o utjecaju humora na motivaciju učenika, a dobiveni rezultati ispitanih nastavnika prikazani su u tabeli koja slijedi.

Tabela 13. Rezultati ispitanih nastavnika

		Broj	Postotak	\bar{x}	SD
Humor koristim za motiviranje učenika za rad u nastavi	U potpunosti se ne slažem	1	1.0 %		
	Ne slažem se	0	0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	10	10.2 %		
	Slažem se	52	53.1 %		
	U potpunosti se slažem	35	35.7 %		
	Ukupno	98	100.0 %	4.22	0.71
Korištenjem humora za vrijeme nastave zadržavam pažnju kod učenika	U potpunosti se ne slažem	1	1.0 %		
	Ne slažem se	1	1.0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	15	15.3 %		
	Slažem se	48	49.0 %		
	U potpunosti se slažem	33	33.7 %		
	Ukupno	98	100.0 %	4.13	0.78
Učenici više nauče ako je interpretacija nastavnog sadržaja šaljiva	U potpunosti se ne slažem	1	1.0 %		
	Ne slažem se	1	1.0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	34	34.7 %		
	Slažem se	40	40.8 %		
	U potpunosti se slažem	22	22.4 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.83	0.82
Humor koristim kako bih animirao/la učenike	U potpunosti se ne slažem	2	2.0 %		
	Ne slažem se	6	6.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	14	14.3 %		
	Slažem se	52	53.1 %		
	U potpunosti se slažem	24	24.5 %		

	Ukupno	98	100.0 %	3.92	0.90
Smatram da će učenici bolje zapamtiti gradivo ako ih nasmijem	U potpunosti se ne slažem	2	2.0 %		
	Ne slažem se	1	1.0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	21	21.4 %		
	Slažem se	57	58.2 %		
	U potpunosti se slažem	17	17.3 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.88	0.77
Učenici pristaju da rade zadatke jer znaju da ćemo se šaliti kroz rad	U potpunosti se ne slažem	1	1.0 %		
	Ne slažem se	5	5.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	43	43.9 %		
	Slažem se	40	40.8 %		
	U potpunosti se slažem	9	9.2 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.52	0.77

Iz Tabele 13. gdje su predstavljeni rezultati odgovora koji se odnose na zadatak propitati mišljenje nastavnika i učenika o utjecaju humora na motivaciju učenika, odgovori nastavnika ukazuju da najveću vrijednost aritmetičkih sredina ima tvrdnja: *Humor koristim za motiviranje učenika za rad u nastavi*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 4,22 sa standardnom devijacijom od 0,71, kao i tvrdnja: *Korištenjem humora za vrijeme nastave zadržavam pažnju kod učenika*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 4,13 sa standardnom devijacijom od 0,78.

Prema ovim podacima možemo zaključiti da su mišljenja nastavnika pozitivna u smislu uticaja humora na motivaciju učenika. Humorom nastavnici motiviraju učenike, samim tim zadržavaju i pažnju kod učenika koja je od velikog značaja u procesu učenja i usvajanja novog gradiva, što vodi ka ostvarenju cilja, odnosno kvalitetnijem nastavnom procesu. Mnogi učitelji koriste humor kao jedan od oblika motivacije za sat, odnosno kao sredstvo za uvod u temu, ali isto tako i kao sredstvo kojim na sebe privlače pažnju učenika za vrijeme predavanja. Naravno, „humor može biti poticajan za neke stvaralačke aktivnosti učenika, ali i kao cilj nastavnih aktivnosti“ (Matijević, 1994:54). Nastavnik može koristiti humor kao alat za poticanje kreativnosti, motiviranje pojedinaca, kontroliranje sukoba, ali i oslobađanje od stresa (Wallinger, 1997, prema Wanzer, 2006).

Međutim, bitno je navesti da nastavnici stalno moraju biti na oprezu kakvu vrstu humora koriste u razredu i u komunikaciji s učenicima. Razlika u drugačijem prihvaćanju humora od strane nastavnika i učenika može stvoriti brojne probleme u nastavnom procesu. Učenici zbog takvih problema mogu izgubiti motivaciju prema nekom predmetu, osjećati se uvrijeđeno ili izopćeno, a nastavnici mogu izgubiti autoritet nad cijelim razredom (Zavec, 2014).

Isti zadatak propitan je i kod učenika, dobiveni rezultati prikazani su u tabeli koja slijedi.

Tabela 14. Rezultati ispitanih učenika

		Broj	Postotak	\bar{x}	SD
Imam više motivacije za rad kada nastavnik koristi humor	U potpunosti se ne slažem	10	3.4%		
	Ne slažem se	11	3.7%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	30	10.2%		
	Slažem se	103	34.9%		
	U potpunosti se slažem	141	47.8%		
	Ukupno	295	100.0%	4.20	0.99
Više naučim ako je interpretacija nastavnog sata šaljiva	U potpunosti se ne slažem	12	4.1%		
	Ne slažem se	14	4.7%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	40	13.6%		
	Slažem se	101	34.2%		
	U potpunosti se slažem	128	43.4%		
	Ukupno	295	100.0%	4.08	1.06
Više zapamtim gradivo ako su predavanja nastavnika zabavna	U potpunosti se ne slažem	7	2.4%		
	Ne slažem se	14	4.7%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	17	5.8%		
	Slažem se	101	34.2%		
	U potpunosti se slažem	156	52.9%		
	Ukupno	295	100.0%	4.31	0.95
Više volim raditi zadatke ukoliko se možemo šaliti kroz rad	U potpunosti se ne slažem	12	4.1%		
	Ne slažem se	9	3.1%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	25	8.5%		

	Slažem se	109	36.9%		
	U potpunosti se slažem	140	47.5%		
	Ukupno	295	100.0%	4.21	1.00

Iz Tabele 14. gdje su predstavljeni rezultati odgovora koji se odnose na zadatak propitati mišljenje nastavnika i učenika o utjecaju humora na motivaciju učenika, odgovori učenika ukazuju da najveću vrijednost aritmetičkih sredina ima tvrdnja: *Više zapamtim gradivo ako su predavanja nastavnika zabavna*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 4,31 sa standardnom devijacijom od 0,95, kao i tvrdnja: *Više volim raditi zadatke ukoliko se možemo šaliti kroz rad*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 4,21 sa standardnom devijacijom od 1,00.

Stavove i mišljenja nastavnika vezana za ovu tematiku možemo povezati sa rezultatima dobivenim ispitivanjem učenika koji ukazuju na pozitivne uticaje primjene humora na motiviranje učenika, obzirom da se učenici slažu s tvrdnjom da bolje zapamte novo gradivo i više vole raditi u atmosferi u kojoj je zastupljen humor.

Mišljenje nastavnika i učenika o utjecaju humora na bolji rad i učenje u razredu

Dobar nastavnik smatra se prikladnijim „oblikom“ za postizanje i ostvarivanje kvalitetnijih odgojno-obrazovnih ciljeva, te potiče učenike na bolje izvršavanje postavljenih zadataka. „Humor često može raspršiti napete situacije u razredu i na taj način stvoriti klimu ugodniju za učenje“ (Bognar i Kragulj, 2010:179). Ukoliko kreiramo kvalitetniju klimu, imat ćemo bolje uslove za kvalitetnije učenje i izvršavanje zadataka. Propitali smo mišljenja nastavnika i učenika o utjecaju humora na bolji rad i učenje u razredu, te su rezultati ispitanih nastavnika prikazani u tabeli koja slijedi.

Tabela 15. Rezultati ispitanih nastavnika

		Broj	Postotak	\bar{x}	SD
Korištenje humora u nastavi utiče da se učenici osjećaju sigurnim u davanju odgovora	U potpunosti se ne slažem	0	0 %		
	Ne slažem se	4	4.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	26	26.5 %		
	Slažem se	43	43.9 %		
	U potpunosti se slažem	25	25.5 %		

	Ukupno	98	100.0 %	3.91	0.83
Učenici više nauče ako je interpretacija nastavnog sadržaja šaljiva	U potpunosti se ne slažem	1	1.0 %		
	Ne slažem se	1	1.0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	34	34.7 %		
	Slažem se	40	40.8 %		
	U potpunosti se slažem	22	22.4 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.83	0.82
Humor koristim kako bih animirao/la učenike	U potpunosti se ne slažem	2	2.0 %		
	Ne slažem se	6	6.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	14	14.3 %		
	Slažem se	52	53.1 %		
	U potpunosti se slažem	24	24.5 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.99	0.90
Smatram da će učenici bolje zapamtiti gradivo ako ih nasmijem	U potpunosti se ne slažem	2	2.0 %		
	Ne slažem se	1	1.0 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	21	21.4 %		
	Slažem se	57	58.2 %		
	U potpunosti se slažem	17	17.3 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.88	0.77
Učenici pristaju da rade razne zadatke jer znaju da ćemo se šaliti kroz rad	U potpunosti se ne slažem	1	1.0 %		
	Ne slažem se	5	5.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	43	43.9 %		
	Slažem se	40	40.8 %		
	U potpunosti se slažem	9	9.2 %		
	Ukupno	98	100.0 %	3.52	0.77
Korištenje stripova u nastavi pomaže ojačavanju duhovitosti	U potpunosti se ne slažem	0	0 %		
	Ne slažem se	7	7.1 %		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	46	46.9 %		
	Slažem se	38	38.8 %		
	U potpunosti se slažem	7	7.1 %		

	Ukupno	98	100.0 %	3.46	0.73
--	--------	----	---------	------	------

Iz Tabele 15. gdje su predstavljeni rezultati odgovora koji se odnose na zadatak propitati mišljenje nastavnika i učenika o utjecaju humora na motivaciju učenika, odgovori nastavnika ukazuju da najveću vrijednost aritmetičkih sredina ima tvrdnja: *Humor koristim kako bih animirao/la učenike*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 3,99 sa standardnom devijacijom od 0,90 , kao i tvrdnja: *Korištenje humora u nastavi utiče da se učenici osjećaju sigurnim u davanju odgovora*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 3,91 sa standardnom devijacijom od 0,83.

Odgovori nastavnika ukazuju na mogućnost djelovanja humorom na razne situacije. Primjena humora u razredu utiče na poboljšanje motivacije kod učenika, pa i gradivo koje nije dovoljno zanimljivo, učinit će zanimljivim i pokrenut će učenike da bolje rade i uče. „Humor često može raspršiti napete situacije u razredu i na taj način stvoriti klimu ugodniju za učenje“ (Bognar i Kragulj, 2010:179).

Isti zadatak propitan je i kod učenika, dobiveni rezultati prikazani su u tabeli koja slijedi.

Tabela 16. Rezultati odgovora učenika

		Broj	Postotak	\bar{x}	SD
Nastavnik koristi humor da pridobije našu pažnju	U potpunosti se ne slažem	6	2.0%		
	Ne slažem se	15	5.1%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	31	10.5%		
	Slažem se	107	36.3%		
	U potpunosti se slažem	136	46.1%		
	Ukupno	295	100.0%	3.41	1.16
Humor utiče da se osjećam sigurnim u davanju odgovora	U potpunosti se ne slažem	12	4.1%		
	Ne slažem se	20	6.8%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	48	16.3%		
	Slažem se	104	35.3%		
	U potpunosti se slažem	111	37.6%		
	Ukupno	295	100.0%	3.96	1.08

Više naučim ako je interpretacija naučnog sata šaljiva	U potpunosti se ne slažem	12	4.1%		
	Ne slažem se	14	4.7%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	40	13.6%		
	Slažem se	101	34.2%		
	U potpunosti se slažem	128	43.4%		
	Ukupno	295	100.0%	4.08	1.06
Više zapamtim gradiva ako su predavanja nastavnika zabavna	U potpunosti se ne slažem	7	2.4%		
	Ne slažem se	14	4.7%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	17	5.8%		
	Slažem se	101	34.2%		
	U potpunosti se slažem	156	52.9%		
	Ukupno	295	100.0%	4.31	0.95
Više volim raditi zadatke ukoliko se možemo šaliti kroz rad	U potpunosti se ne slažem	12	4.1%		
	Ne slažem se	9	3.1%		
	Niti se slažem, niti se ne slažem	25	8.5%		
	Slažem se	109	36.9%		
	U potpunosti se slažem	140	47.5%		
	Ukupno	295	100.0%	4.21	1.00

Iz Tabele 15. gdje su predstavljeni rezultati odgovora koji se odnose na zadatak propitati mišljenje nastavnika i učenika o utjecaju humora na motivaciju učenika, odgovori učenika ukazuju da najveću vrijednost aritmetičkih sredina ima tvrdnja: *Više zapamtim gradiva ako su predavanja nastavnika zabavna*, gdje aritmetička sredina ispitanika iznosi 4,31 sa standardnom devijacijom od 0,95, kao i tvrdnja: *Više volim raditi zadatke ukoliko se možemo šaliti kroz rad*, gdje aritmetička sredina odgovora ispitanika iznosi 4,21 sa standardnom devijacijom od 1,00.

Odgovori učenika ukazuju na pozitivno djelovanje humora na poticanje boljeg rada što potvrđuju najbolje ocijenjenim tvrdnjama. Učenici više vole raditi zadatke ako se može šaliti kroz rad, što možemo povezati s poboljšanjem njihove motivacije i želje da taj zadatak urade što kvalitetnije. Također, učenici vole kada su nastavikova predavanja zabavna, jer tako zapamte više gradiva. Prethodno je navedeno koliko humor utiče na kreiranje poticajnijeg, toplijeg okruženja, ukoliko kreiramo takvo okruženje, svakako će učenici bolje raditi.

6. RASPRAVA

U empirijskom dijelu ovog rada postavili smo 6 istraživačkih zadataka kao i 3 istraživačka pitanja koje smo provjerom rezultata istraživanja analizirali.

Kod prvog istraživačkog zadatka rezultati ispitanih nastavnika i učenika ukazuju na pozitivne stavove i mišljenja kada je u pitanju *primjena humora za kreiranje poticajnog okruženja za rad i učenje*. Nastavnici se najviše slažu oko tvrdnje primjene humora kako bi se nastavni proces učinio zanimljivijim, dok se kod učeničkih odgovora posebno ističe tvrdnja da nastavnik smanjuje napete situacije u razredu kada primjenjuje humor. Značajno nam je da učenici i nastavnici smatraju da je humor poželjna osobina za kreiranje poticajnog okruženja za rad i učenje.

Drugi istraživački zadatak se odnosio na *utvrđivanje u kojim oblicima nastavnog rada se najčešće primjenjuje humor*, kod rezultata ispitanih nastavnika i učenika vidimo poklapanja u odgovorima, posebno ističući tvrdnju primjene humora u završnom dijelu nastavnog sata, na osnovu čega možemo zaključiti da nastavnici humor primjenjuju kao vid relaksacije, stvaranja ugodne atmosfere nakon nekog predavanja koje zahtijeva ozbiljnost.

Kod trećeg istraživačkog zadatka koji se odnosio na *mišljenje nastavnika i učenika o primjeni humora u nastavi za kreiranje okruženja za učenje i rad*, rezultati ispitanih nastavnika i učenika ukazuju na poklapanja u odgovorima, sa akcentom na tvrdnju da je humor u nastavi poželjan za kvalitetniji nastavni proces. Humor kao takav nastavnici uvode u nastavni proces.

Četvrti istraživački zadatak odnosio se na *mišljenja nastavnika i učenika o utjecaju humora na socijalne odnose između učenika i nastavnika*. Prvenstveno, na osnovu dobivenih rezultata možemo reći da su stavovi nastavnika i učenika pozitivni. Također, rezultati ukazuju da humor pozitivno utiče na bolje socijalne odnose u razredu. U odgovorima nastavnika posebno je istaknuta tvrdnja da humor omogućava učenicima da se osjećaju sigurnije u komunikaciji sa nastavnikom, dok učenici ističu da slobodnije stupaju u komunikaciju kada nastavnik primjenjuje humor.

Peti istraživački zadatak se odnosio na *mišljenja nastavnika i učenika o utjecaju humora na motivaciju učenika*. Rezultati odgovora nastavnika i učenika izdvojenih tvrdnji ukazuju na pozitivne stavove utjecaja humora na motivaciju. Učenici posebno ističu da više zapamte gradivo ako su predavanja nastavnika zanimljiva.

Rezultati dobivenih odgovora nastavnika i učenika koji su se odnosili na šesti zadatak, *mišljenja nastavnika i učenika o utjecaju humora na bolji rad i učenje*, također ukazuju na pozitivne stavove, mogućnost djelovanja humorom na razne situacije. Kod nastavničkih odgovora posebno je istaknuta tvrdnja primjene humora radi animiranja učenika, humorom se stvara ugodnija klima u razredu što učenike motivira da kvalitetnije i bolje rade. Učenici ističu da više vole raditi zadatke ako se može šaliti kroz rad, što možemo povezati s poboljšanjem njihove motivacije i želje da taj rad ili zadatak urade što kvalitetnije.

Prethodno prikazani rezultati istraživanja ukazuju na to da je ostvaren cilj istraživanja, postavljeni istraživački zadaci, kao i dati odgovori na postavljena istraživačka pitanja. Problem i predmet istraživanja su adekvatno ispitani, te odgovori nastavnika i učenika pet (5) osnovnih škola na području Bosansko-podrinjskog kantona pokazuju da humor kao poželjna osobina nastavnika utiče na kreiranje poticajnog okruženja za učenje i rad.

Važno je naglasiti da se dobiveni rezultati ovog istraživanja ne mogu generalizirati za sve škole u Bosni i Hercegovini, kao i na cijelu nastavničku i učeničku populaciju, ali mogu poslužiti kao jedan prikaz trenutnog stanja mišljenja ispitanih nastavnika i učenika obuhvaćenim uzorkom. Prikazano istraživanje jedan je od načina na koji se mogla ispitati navedena problematika, te bi istraživanja drugih istraživača sa istom tematikom bilo od velikog značaja radi usporedbe rezultata kao i trenutnog stanja u nekim drugim krajevima BiH. Takvi rezultati dali bi vrijedan doprinos odgojno-obrazovnoj teoriji i praksi, te produktivnijem shvatanju humora kao poželjne osobine kod nastavnika. Autori koji su se, također, bavili sličnom tematikom su Matijević, Ambruš, Novak, Zavec, Lazzarich, Hackathorn i sur.

Matijević (1994) je sprovodio istraživanje u kojem je ispitivao smisao za humor kod učitelja osnovnih i stručnih škola (N = 289). Istraživao je u kojoj mjeri nastavniciučitelji razredne nastave, učitelji predmetne nastave i učitelji stručnih predmeta pokazuju smisao za humor, zatim postoji li razlika u pokazivanju humora između tih triju grupa učitelja te ima li razlike u smislu za humor s obzirom na spol ispitanika. Rezultati tog istraživanja pokazali su da nema razlike u smislu za humor s obzirom na spol ispitanika i da veći smisao za humor pokazuju učitelji stručnih predmeta u odnosu na učitelje razredne nastave i učitelje predmetne nastave.

Ambruš (2016) je provodila istraživanje u kojem se željelo saznati u kojoj se mjeri humor primjenjuje u nastavi primarnog obrazovanja te ima li razlike u upotrebi humora s obzirom na razred. Istraživanje je obuhvatilo četiri razreda razredne nastave, od 1. do 4. razreda. Uzorak su

činile četiri (4) učiteljice i 78 učenika. Rezultati su pokazali da se humor primjenjuje vrlo rijetko, najviše prilikom frontalne nastave tokom razgovora s učenicima.

Novak (2016) je sproveda istraživanje kojim se željelo ispitati postoji li povezanost optimizma/pesimizma i samopoštovanja s upotrebom humora u nastavi kod učitelja osnovnih škola, te da se provjeri postoje li razlike u upotrebi humora u nastavi ovisno o mjestu stanovanja. U istraživanju je sudjelovalo 63 učitelja razredne i predmetne nastave iz pet osnovnih škola. Rezultati su pokazali kako pesimističniji ispitanici u manjoj mjeri koriste humor u nastavi od optimističnijih ispitanika. Također, istraživanje je pokazalo da ispitanici s više od 11 godina radnoga staža u pravilu koriste više humora u nastavi od onih koji imaju manji radni staž.

Zavec (2014) je sproveo istraživanje o humoru u osnovnim školama u Sloveniji. Uzorak su činila 124 učitelja. Istraživanjem se željelo saznati je li humor osobina ličnosti koju bi trebao posjedovati svaki učitelj te u kolikoj mjeri učitelji unose humor u poučavanje i rade li to s namjerom ili samo u određenim okolnostima i situacijama. Rezultati su pokazali kako učitelji smatraju da je smisao za humor kod učitelja vrlo važan, te da više od polovice ispitanika redovito unosi humor u sadržaje učenja.

Lazarich (2013) je sproveo istraživanje u 14 riječkih škola, od toga sedam (7) osnovnih i sedam (7) srednjih škola, a svrha tog istraživanja bila je ispitati kako učenici doživljavaju i vrednuju duhovite nastavnike. Anonimnom ispitivanju pristupilo je 354 ispitanika, a čak 350 njih je odgovorilo kako vole duhovite nastavnike. U svojim obrazloženjima uglavnom su hvalili učitelje i profesore koji su humorom nastavu činili zanimljivijom, a nastavni sadržaj razumljivijim i bližim učenicima. Učitelje su također okarakterizirali kao pristupačnije i tople osobe.

Hackathorn i sur. (2011) su ispitivali može li se upotrebom humora povećati razina znanja u prve tri razine Bloomove taksonomije (znanje, razumijevanje i primjena). Uzorak je činio 51 učenik. Rezultati su pokazali da su se sve tri razine Bloomove taksonomije povećale kod učenika kod kojih je korišten humor za vrijeme predavanja za razliku od onih kod kojih nije bilo humora. Također, autori navode kako su došli do rezultata da je razina razumijevanja bila znatno veća od razine znanja i primjene kod učenika kod kojih je korišten humor

7. ZAKLJUČAK

Iako mnogi pišu o humoru kao jako bitnom elementu ili alatu koji će omogućiti učenicima poticajnije okruženje za rad i učenje, zanimljivo je bilo ispitati kakva je zapravo situacija u praksi. Kao što postoje razlike među nastavnicima i njihovim smislom za humor, isto tako postoje i razlike među učenicima i njihovom prihvaćanju šala. Također, na različite stavove o primjeni humora u nastavi mogu da utiču mnogi faktori kao što su iskustvo nastavnika ili neiskustvo učenika kod korištenja humora u nastavi i susretanjem s humorom u nastavi, nedovoljno obrazovanje o humoru u nastavi, nastavnu klimu i školsko ozračje škola u kojima nastavnici rade i tako dalje.

Općenito možemo vidjeti kako su stavovi prema korištenju humora u nastavi pozitivni i kako se obje grupe ispitanika koji su učestvovali u našem istraživanju slažu da je korištenje humora u nastavi važno, u pogledu mnogih segmenata koje smo navodili kroz samo ispitivanje. Nastavnici smatraju korisnim i primjenjuju humor u svrhu kreiranja poticajnog okruženja za učenje i rad. Nastavnici najčešće humor primjenjuju u završnom dijelu nastavnog sata, što potvrđuju i odgovori učenika. Odgovori nastavnika ali i učenika ukazuju na to da je primjena humor poželjna kako bismo ostvarili kvalitetniji nastavni proces. Rezultati ovog istraživanja, također, ukazuju na povezanosti primjene humora i kvalitetnijih socijalnih odnosa. Učenici se osjećaju sigurnije u davanju odgovora, kao i stupanja u komunikaciju. Primjena humora u školama povezana je i sa motivacijom učenika, odnosno, ukoliko su nastavnikova predavanja zanimljiva, to ih motivira da bolje pamte i rade. Humorom se može djelovati na razne situacije u razredu, nastavnici mogu lako animirati učenike, stvoriti ugodniju klimu za učenje, što ponovo možemo povezati sa boljom motivacijom i željom kod učenika da neki zadatak urade što bolje i kvalitetnije. Međutim, humor se u svakom slučaju ne smije koristiti bezobzirno i bez razmišljanja, zahtjeva veliku opreznost, obzirom da je to mač sa dvije oštrice.

Kada je u pitanju primjena humora u nastavi, bitno je da nastavnici prije svega dobro upoznaju svoj razred, pa počnu razmišljati kad i koliko primijeniti humor. Nastavnikov zadatak najprije upoznati učenike i uspostaviti s njima prijateljski odnos, ali, naravno, i znati mu granicu. Učenici u svojim nastavnicima vide uzore i zato svaki nastavnik treba pripaziti na svoje ponašanje i biti ono što on jest. U nastavničkom pozivu nema mjesta glumi. S obzirom da u današnje vrijeme većina učenika u školu dolazi s velikim predznanjem, školu smatraju dosadnom. Upravo se iz tog razloga nastavnik mora angažirati i omogućiti učenicima da u školu

dolaze s veseljem i spremni na suradnju. Najvažnije je da stvori ugodnu razredno-nastavnu atmosferu u kojoj će se svaki učenik osjećati dobro. Jedan od načina jest i upotreba humora u nastavi. Korištenjem humora nastavnik može pridobiti pažnju učenika, ali i zainteresirati učenika za nastavni sadržaj. Sve to ima smisla, ukoliko nastavnik humor ukomponira i poveže s nastavnim sadržajem koji se obrađuje na satu.

Gledajući sveukupno istraživanje, humor se u nastavi primjenjuje, te i odgovori nastavnika i učenika ukazuju na pozitivne efekte njegove primjene. Upotreba humora u razredu, može pomoći nastavnicima da uključe učenike u nastavni proces, ali isto tako i zadrže njihovu pažnju. Naravno da upotreba humora ovisi i o upotrebi odgovarajućih nastavnih strategija i socijalnih oblika rada. Istraživanje je pokazalo da se humor, s obzirom na oblike nastavnog rada, poprilično podjednako pojavljuje. Učenici ukazuju na primjenu humora u završnom dijelu nastavnog sata, gdje nastavnici humor koriste kao vid relaksacije nakon napornog gradiva.

8. LITERATURA

1. Ambruš, N. (2016). *Obilježja humora u nastavi primarnog obrazovanja*, Sveučilište u Zagrebu, Dostupno na: <https://repositorij.ufzg.unizg.hr/en/islandora/object/ufzg%3A108> pristupljeno: 18.03.2019.
2. Bell, N. D. i Pomerantz, A. (2016). *Humor in the classroom: A Guide for Language Teachers and Educational Researchers*, Routledge, New York.
3. Bošnjak; B. (1997). *Drugo lice škole*, Zagreb: Educa, Alinea.
4. Božić, B. (2013). *Stvarno i poželjno razredno ozračje u Osnovnoj školi*, Karlovac.
5. Cohen, L. i sar. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*, Zagreb: Naklada Slap.
6. De Zan, I. (1999). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Domović, V. (2004). *Školsko ozračje i učinkovitost škole*, Jastrebarsko: Neklada Slap.
8. Dramac, I. i Lazzarich M. (2016). Smiješna strana obrazovanja - humor u poučavanju, *Život i škola*, 62 (3) str. 87 – 97. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/260323> pristupljeno: 18.03.2019.
9. Fajgelj, S. (2005). *Metode istraživanja ponašanja*, Beograd.
10. Franković, D., Predrag, Z., Šimleša, P. (1963). *Enciklopedijski rječnik pedagogije*, Zagreb: MH.
11. Glasser, W. (1994). *Kvalitetna škola: škola bez prisile*, Zagreb: Educa.
12. Hegić, F. (n.d). *Uloga smijeha u razvoju emocionalne inteligencije*, Naša škola.
13. Jelavić, F. (1995). *Didaktičke osnove nastave*. Zagreb: Naklada Slap.
14. Klaus-Jurgen, T. (1994). *Teorije škole*, Zagreb: Educa.
15. Koing, E. (2001). *Teorije znanosti o odgoju*, Zagreb: Educa.
16. Kolenović- Đapo, J. (2012). *Psihologija humora: teorije, metode i istraživanja*, Svjetlost, Sarajevo.
17. Krnjajić, S. (2007). *Pogled u razred*, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd.
18. Kyriacou, C. (2001). *Temeljna nastavna umijeća*, Educa: Zagreb.
19. Lazzarich, M. (2016). *Smiješna strana obrazovanja-humor u poučavanju*. *Život i škola*. 62(3) str. 87-97. Dostupno na: [file:///C:/Users/user/Downloads/Zivot_i_skola_62_br_3_Dramac_Lazzarich%20\(7\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Zivot_i_skola_62_br_3_Dramac_Lazzarich%20(7).pdf), pristupljeno: 01.11.2018.

20. Lazzarich, M. (2013). Humor i empatija stripa kao metodološki instrumentarij u poučavanju, *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 15(1) str. 153-190. Dostupno na: file:///C:/Users/user/Downloads/CJE_Vol_15_No_1_2013_Lazzarich.PDF, pristupljeno: 01.11.2018.
21. Ljubičić, M., Lučić, I., Lakić, M., Kuševac, S., (2008). *Humor kao vrlina*, Specijalistički diplomski studij, Znanstveno veleučilište.
22. Markovac, J. (2001). *Metodika početne nastave matematike*. Zagreb: Školska knjiga.
23. Martin, R. A. (2007). *The Psychology of Humor: An Integrative Approach*, Elsevier Academic Press, Burlington.
24. Mattes, W. (2007). *Nastavne metode: 75 kompaktnih pregleda za nastavnike i učenike*. Zagreb: Naklada Ljevak (a).
25. Matijević, M. (1994). *Humor u nastavi: Pedagoška i metodička analiza*, UNA-MTV, Zagreb.
26. Matijević, M., Radovanović, D. (2011). *Nastava usmjerena na učenike*, Zagreb: Školske novine.
27. Mužić, V. (1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*, Educa, Zagreb.
28. Poljak, V. (1991). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
29. Teslow, J. L. (1995). *Humor me: A call for research*. Educional Tehnology Research Development.
30. Vranješ-Kostović, V. (2015). Inicijalno obrazovanje i profesionalno usavršavanje učitelja usmjereno prema osposobljavanju za promicanje obrazovanja za održivi razvoj. *Zbornik radova filozofskog fakulteta u Splitu*, 6/7, str. 105-118. Dostupno na: file:///C:/Users/user/Downloads/Kostovic_Vranjes1.pdf, pristupljeno: 04.05.2019.
31. Zavec, J. (2014). *Šola in humor: diplomsko delo*, Dostupno na: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=44636> , pristupljeno: 03.02.2018.
32. Wanzer, M. (2006). *Use of humor in the classroom*, str. 116–126. Dostupno na: https://www.uab.edu/Communicationstudies/richmond_files/Richmond%20Humor%20in%20Classroom.pdf, pristupljeno 13.11.2018.

9. PRILOZI

Anketni upitnik za nastavnike

Poštovani, obraćam Vam se sa molbom da popunite ovaj upitnik koji je napravljen za potrebe izrade diplomskog rada na temu "Humor kao poželjna osobina nastavnika za kreiranje poticajnog okruženja za učenje i rad". Prije nego što krenete na ispunjavanje upitnika, molim Vas da pažljivo pročitate upute. Budući da u upitniku nema tačnih i netačnih odgovora, molim Vas da odgovorite iskreno. Rezultati će biti korišteni isključivo u svrhu izrade rada.

Unaprijed vam se zahvaljujem što ste pristali da učestvujete u ovom istraživanju.

1. Šifra _____
2. Dob _____
3. Spol: M Ž
4. Škola u kojoj radite _____
5. Predmet koji predajete _____
6. Stručna sprema:
 - a) Viša stručna sprema-bakaleurat
 - b) Visoka stručna sprema
 - c) Magisterij, doktorat
7. Radni staž _____

Stavovi i mišljenja o korištenju humora u nastavi (Upitnik za nastavnike)

Pažljivo pročitajte tvrdnje te procijenite u kojoj se mjeri slažete s navedenim tvrdnjama tako da odaberite jedan od ponuđenih odgovora koji najviše odgovara Vašem stavu i mišljenju o pojedinoj tvrdnji.

Red. br.	Tvrdnja	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
1.	Humor u nastavi je poželjan za kvalitetniji nastavni proces.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Humor koristim kako bih nastavni proces učinio/la zanimljivim.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Humor koristim za motiviranje učenika za rad na nastavi.	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Humor koristim kako bih poboljšao/la komunikaciju sa učenicima.	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Korištenjem humora za vrijeme nastave zadržavam pažnju kod učenika.	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Humor u nastavi koristim kako bih pridobio/la pažnju učenika.	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Humor omogućava učenicima da se osjećaju slobodnije u komunikaciji sa nastavnikom.	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Humor koristim u uvodnom dijelu sata.	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Korištenje humora u nastavi utiče da se učenici osjećaju sigurnim u davanju odgovora.	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Učenici više nauče ako je interpretacija nastavnog sadržaja šaljiva.	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Humor u nastavi koristim kako bih poboljšao/la socijalni odnos sa učenicima.	☐	☐	☐	☐	☐

Red. br.	Tvrđnja	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
12.	Humor koristim kako bih animirao/la učenike.	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Humor koristim prije ispitne situacije/testa.	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Humor koristim u glavnom dijelu nastavnog sata.	☐	☐	☐	☐	☐
15.	Prikazujem smiješne primjere i ilustracije kroz svoja predavanja.	☐	☐	☐	☐	☐
16.	Smatram da će učenici bolje zapamtiti gradivo ako ih nasmijem.	☐	☐	☐	☐	☐
17.	Kada koristim humor remetim pažnju kod učenika.	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Humor koristim kada sam veoma raspoložen/a.	☐	☐	☐	☐	☐
19.	Humor koristim u završnom dijelu sata.	☐	☐	☐	☐	☐
20.	Učenici pristaju da rade razne zadatke jer znaju da ćemo se šaliti kroz rad.	☐	☐	☐	☐	☐
21.	Primjenom humora u nastavi aktiviram socijalno isključene učenike.	☐	☐	☐	☐	☐
22.	Primjena humora zavisi od raspoloženja učenika.	☐	☐	☐	☐	☐
23.	Humor koristim kod frontalnog oblika nastavnog rada.	☐	☐	☐	☐	☐
24.	Primjenjujem humor jer smanjuje napete situacije u razredu.	☐	☐	☐	☐	☐
25.	Smatram da je učenje proces učenja i poučavanja, a ne proces zabavljanja učenika.	☐	☐	☐	☐	☐

Red. br.	Tvrdnja	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
26.	Smatram da nastavnik ne može naučiti biti zabavan, već to svaki nastavnik za sebe mora otkriti.	☐	☐	☐	☐	☐
27.	Humor koristim u nastavi u ranim jutarnjim terminima.	☐	☐	☐	☐	☐
28.	O primjeni humora sam učio tokom inicijalnog obrazovanja.	☐	☐	☐	☐	☐
29.	Humor koristim kod grupnog oblika nastavnog rada.	☐	☐	☐	☐	☐
30.	Neadekvatnom primjenom humora mogu se ugroziti osjećaji kod učenika.	☐	☐	☐	☐	☐
31.	Nemam dovoljno vremena da primjenjujem humor u nastavi.	☐	☐	☐	☐	☐
32.	Primjenom humora gubim kontrolu nad razredom.	☐	☐	☐	☐	☐
33.	Ne primjenjujem humor u nastavi jer to nije prihvatljivo kod drugih kolega.	☐	☐	☐	☐	☐
34.	Korištenje stripova u nastavi pomaže ojačavanju duhovitosti.	☐	☐	☐	☐	☐

Hvala na saradnji!

Anketni upitnik za učenike

Poštovani, obraćam Vam se sa molbom da popunite ovaj upitnik koji je napravljen za potrebe izrade diplomskog rada na temu "Humor kao poželjna osobina nastavnika za kreiranje poticajnog okruženja za učenje i rad". Prije nego što krenete na ispunjavanje upitnika, molim Vas da pažljivo pročitate upute. Budući da u upitniku nema tačnih i netačnih odgovora, molim Vas da odgovorite iskreno. Prije nego što krenete na ispunjavanje upitnika, molim Vas da pažljivo pročitate upute.

Unaprijed vam se zahvaljujem što ste pristali da učestvujete u ovom istraživanju.

8. Šifra _____
9. Dob _____
10. Spol: M Ž
11. Školski uspjeh _____

Stavovi i mišljenja o korištenju humora u nastavi (Upitnik za učenike)

Pažljivo pročitajte tvrdnje te procijenite u kojoj se mjeri slažete s navedenim tvrdnjama tako da odaberite jedan od ponuđenih odgovora koji najviše odgovara Vašem stavu i mišljenju o pojedinoj tvrdnji.

Red. br.	Tvrdnja	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
1.	Humor u nastavi je poželjan za kvalitetniji nastavni proces.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Sadržaj koji usvajamo je zanimljiviji kada nastavnik koristi humor.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Imam više motivacije za rad kada nastavnik koristi humor.	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Slobodnije stupam u komunikaciju kada nastavnik primjenjuje humor.	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Nastavnik koristi humor da pridobije našu pažnju.	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Slobodnije stupam u komunikaciju s nastavnikom kada koristi humor.	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Nastavnik humor koristi u uvodnom dijelu sata.	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Humor utiče da se osjećam sigurnim u davanju odgovora.	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Više naučim ako je interpretacija nastavnog sata šaljiva.	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Nastavnik humor koristi prije ispitne situacije/testa.	☐	☐	☐	☐	☐

Red. br.	Tvrdnja	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
11.	Nastavnik prikazuje smiješne primjere i ilustracije kroz svoja predavanja.	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Više zapamtim gradivo ako su predavanja nastavnika zabavna.	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Nastavnik remeti našu pažnju kada koristi humor.	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Više volim raditi zadatke ukoliko se možemo šaliti kroz rad.	☐	☐	☐	☐	☐
15.	Nastavnik humor koristi kada izlaže novo gradivo.	☐	☐	☐	☐	☐
16.	Kada nastavnik primjenjuje humor smanjuje napete situacije u razredu.	☐	☐	☐	☐	☐
17.	Najviše se sjećam nastavnika koji su se šalili za vrijeme nastave.	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Nastavnik koristi humor kada radimo u grupi.	☐	☐	☐	☐	☐
19.	Neadekvatnom primjenom humora mogu se ugroziti osjećaji kod učenika.	☐	☐	☐	☐	☐
20.	Nastavnici se često šale na sopstveni račun.	☐	☐	☐	☐	☐
21.	Kada nastavnik koristi humor, gubi kontrolu nad razredom.	☐	☐	☐	☐	☐
22.	Nastavnik koristi humor u ranim jutarnjim terminima.	☐	☐	☐	☐	☐
23.	Važno je da učitelj ima razvijen smisao za humor.	☐	☐	☐	☐	☐
24.	Nastavnik koristi humor u završnom dijelu nastavnog sata.	☐	☐	☐	☐	☐

Hvala na saradnji!